

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
Кафедра міжнародного права та порівняльного правознавства

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач кафедри
_____ Т. Р.Короткий
« ____ » _____ 2021 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА
ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ
«БАКАЛАВР»
спеціальності 293 «Міжнародне право»

Тема: ІНСТИТУТ ЕКСТРАДИЦІЇ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Виконавець: Соколенко Іван Сергійович

Науковий керівник: к.ю.н. , доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Національного авіаційного університету

Олексій Вікторович Драчов

Нормоконтролер: викладач Марина Юріївна Головатенко

Київ, 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ ВИДАЧІ ПРАВОПОРУШНИКІВ (ЕКСТРАДИЦІЇ) В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ	
1.1. Виникнення та розвиток інституту екстрадиції в міжнародному праві	8
1.2.Співвідношення норм національного законодавства та норм міжнародного права, стосується екстрадиції	24
РОЗДІЛ 2. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ІНСТИТУТУ ЕКСТРАДИЦІЇ	
2.1.Поняття та принципи інституту видачі правопорушників.....	35
2.2.Практика ЄСПЛ щодо екстрадиції.....	45
2.3.Застосування Європейської конвенції про видачу правопорушників від 13 грудня 1957 року	53
РОЗДІЛ 3. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ ЕКСТРАДИЦІЇ В ПРАВІ УКРАЇНИ.....	63
ВИСНОВКИ.....	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	81

ВСТУП

Актуальність обраної теми дослідження. Сьогодні, як ніколи, міжнародне співробітництво між державами спрямоване на консолідацію зусиль у боротьбі із злочинністю.

У будь-якої держави є зацікавленість в попередженні та припиненні правопорушень, які вчиняються на її території, і в доведенні провини і покаранні винних, незважаючи на те, де вони ховаються. У той же час, збільшилася кількість спроб злочинців сховатися на території інших країн. Така тенденція сприяла тому, що держави почали прагнути до більш тісної співпраці в боротьбі зі злочинністю та укладення безлічі конвенцій і двосторонніх договорів про видачу злочинців, кількість яких з кожним роком зростає. При цьому важливим завданням є забезпечення необхідного балансу між інтересами держав при вирішенні питань видачі і правами осіб яких видають.

Створення всеосяжної системи міжнародної безпеки знаходиться в органічному зв'язку з удосконаленням механізму співпраці держав по кримінально-правових питаннях. В умовах, коли тісна інтеграція в різних сферах стає провідною тенденцією розвитку міжнародних відносин, об'єднання зусиль світового співтовариства держав в боротьбі зі злочинністю може вважатися одним з пріоритетних напрямків міжнародної взаємодії.

Сучасні тенденції, характерні для злочинності, наочно свідчать про те, що зусиль одного або декількох держав недостатньо для надання серйозної протидії злочинним проявам. Тільки ефективне міжнародне співробітництво та об'єднання спільного потенціалу може забезпечити відчутний прогрес в боротьбі зі злочинністю. При цьому міжнародна практика свідчить, що дієвим правовим інструментом, використовуваним в боротьбі зі злочинністю, є інститут видачі (екстрадиції), що забезпечує невідворотність відповідальності та покарання правопорушників. Роль і значимість

екстрадиції в боротьбі з міжнародною злочинністю, включаючи такий її різновид, як міжнародний тероризм, важко переоцінити. Не випадково в рамках "Глобальної контртерористичної стратегії організації Об'єднаних Націй", прийнятою резолюцією 60/288 Генеральної Асамблеї ООН від 8 вересня 2006 р. екстрадиція розглядається як один з центральних елементів механізму співпраці держав по кримінально-правовим питанням.

Інтерес, який виявляють до дослідження інституту видачі, пов'язаний з його значимістю як для міжнародно-правової практики, так і для теорії міжнародного права, оскільки екстрадиція нерозривно пов'язана з такими фундаментальними правовими категоріями як права людини, юрисдикція держав, громадянство та інші.

Однак сьогодні в міжнародній правовій доктрині склалася така ситуація, коли під «видачею осіб» розуміються різні за своєю правовою природою дії. Тому головним і першочерговим є визначення поняття екстрадиції, уточнення її підстав і порядку проведення. Для вивчення сутності і змісту екстрадиції важливо розуміти різницю між такими поняттями як «видача», «передача» злочинців. Беручи до уваги, що питання екстрадиції є предметом різних міжнародних угод і норм національного законодавства, очевидно, що у відповідних нормативних актах і договорах здійснюється регулювання конкретних дій, які можуть провадитися стосовно осіб державами.

Все вищесказане вказує на актуальність даного дослідження. Трансформація злочинності і вихід її на міжнародний рівень вимагає від держав узгоджених і чітких методів боротьби з нею. Вивчення поняття екстрадиції, визначення її підстав і порядку сприяє не тільки можливості включення інституту екстрадиції в міжнародну боротьбу зі злочинністю, але і вирішувати актуальні проблеми правозастосовчої практики.

На сьогодні інститут видачі набуває особливого значення. В результаті інтеграційних процесів кордону багатьох держав стали "прозорими". Удосконалилися засоби комунікації. Все це істотно полегшує шлях осіб, які

вчинили злочин в одній державі, та сховались в іншій. Ще більш важливим є те, що нові умови активно використовуються організованою злочинністю, яка в зростаючій мірі набуває міжнародного характеру. Сучасна злочинність не знає територіальних кордонів, і це диктує необхідність все більш тісної співпраці держав в боротьбі проти неї. При цьому важливим завданням є забезпечення належного балансу між інтересами держав при вирішенні питань видачі і правами видаваних осіб.

Проблема видачі злочинців є однією з найбільш складних в міжнародній боротьбі зі злочинністю, оскільки безпосередньо зачіпає суверенітет зацікавлених держав, інтереси їх різних відомств, може займати тривалий період часу і ін. Інститут забезпечує невідворотність покарання як на міжнародному, так і на національному рівні. Беручи до уваги зміни, характер злочинності, поява транскордонних злочинів, можливість злочинців ховатися на території різних держав, проблема злочинності являє собою небезпеку для всього світового співтовариства. У цих умовах зростає необхідність об'єднання зусиль держав і ведення повсякденного співробітництва в боротьбі зі злочинністю. Екстрадиція, що займає особливе місце в даній співпраці, регулюється як на основі двосторонніх, так і багатосторонніх угод.

Звертаючись до дослідження інституту екстрадиції, слід виходити з того, що він знаходиться на стику міжнародного і внутрішньодержавного права.

Роль інституту видачі в наш час зростає, про що свідчить зростаюча активність держав у цій галузі: приймаються нові закони, підписуються міжнародні договори, приймаються резолюції міжнародних організацій і збільшується судова практика.

Питання екстрадиції та її правової природи в міжнародному праві досліджували такі правознавці, як: Зелінська Н. А., С. С. Беляєв, О. І. Бойцов, Р. М. Валєєв, Ю. Г. Васильєв, Велчева Б., Вільямс Ш.А., Волженкіна В.М., Галенська Л.Н., Гардоцкі Л., Гуннель М., Зандера М., Звірбуль В.К., Іванса

Дж, Кардозо М., Карпець І.І., Кемпа Л., Кемпбела К., Кенне Р., Конфорті Б., Левассера Дж., Лукашук І.І., Наджела С.С., Наумова А.В., Панова В.П., Решетова Ю.А., Сафарова Н.А., Стейнера Г., Фокса Д. У., Хатвея Д., Шупілова В.П.

Подальше вивчення інституту екстрадиції має важливе значення як для теорії, так і для практики, адже екстрадиція є тим правовим інструментом, за допомогою якого здійснюється ефективна співпраця держав у боротьбі із злочинністю, забезпечується дотримання прав осіб, які видаються.

Метою і завданням дослідження є комплексний аналіз сучасного стану інституту екстрадиції, здійснення комплексної характеристики інституту видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення.

Для досягнення зазначеної мети були поставлені і вирішені такі наукові завдання:

- дослідити основні особливості історико-правового розвитку екстрадиції в міжнародних відносинах;
- вивчити правову природу інституту екстрадиції;
- встановити зміст інституту екстрадиції в сучасному міжнародному праві;
- здійснити аналіз спеціальних принципів, які представляють нормативну основу екстрадиції;
- визначити співвідношення інституту екстрадиції зі здійсненням та захистом прав і свобод людини ЄСПЛ;
- дослідити правове регулювання та практику в праві України

Об'єктом дослідження є міжнародно-правові відносини, складаються в результаті укладення двосторонніх, регіональних і універсальних угод, які передбачають видачу і передачу осіб, які вчинили злочини у процесі боротьби держав зі злочинністю.

Предметом дослідження є комплексний аналіз інституту екстрадиції в сучасному міжнародному праві, нових механізмів регулювання, а також співвідношення інституту із захистом прав людини.

Методологічна основа роботи обумовлена сферою дослідження, що включає діалектичний метод, формально-юридичний метод, порівняльно-історичний і порівняльно-правовий методи, системний і соціологічний метод.

Порівняльно-правовий метод був використаний при зіставленні екстрадиційних норм і їх аналіз, а також вироблення рекомендацій щодо їх вдосконалення з позиції більш повного відображення як юридичної природи даного явища, так і юридичної техніки. Екстрадиція розглядалася також як проблема, яка включена в систему наданої державами правової допомоги у кримінальних справах.

Порівняльно-історичний метод дозволив простежити еволюцію інституту екстрадиції, починаючи з періоду його виникнення в давнину і до теперішнього часу, а також дати оцінку розвитку інституту в майбутньому.

Апробація результатів дослідження. Окремі наукові результати дослідження були апробовані та опубліковані у межах наступних науково-практичних конференцій, круглих столів та семінарів:

- «Порушення норм гуманітарного права під час військового конфлікту на сході України» (Збірник тез доповідей Науково-практичної конференції присвяченої проблематиці захисту прав людини в умовах збройного конфлікту 15.04.2021, Київ);

- «Співвідношення норм національного законодавства та норм міжнародного права, стосується екстрадиції» (Міжнародна науково-практична конференція «Економіка, фінанси та право: проблеми, тенденції, досягнення», 28.04.21, Полтава).

Структура роботи обумовлена її метою, завданнями та предметом дослідження. Дипломна робота складається із, вступу, трьох розділів, якими охоплюються сім підрозділів, висновків та списку використаних джерел (59 найменувань). Загальний обсяг дипломної роботи – 87 сторінки, у тому числі список використаних джерел – 7 сторінок.

РОЗДІЛ 1.

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ ВИДАЧІ ПРАВОПОРУШНИКІВ (ЕКСТРАДИЦІЇ) В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

1.1. Виникнення та розвиток інституту екстрадиції в міжнародному праві

У числі сучасних міжнародно-правових інструментів протидії злочинності важливе місце займає інститут екстрадиції («Extradition» - видача). У науковій доктрині існують різні погляди, присвячені виникненню інституту видачі в контексті взаємозв'язку з розвитком міжнародного права.

На сьогоднішній день, склалась практика надання правової допомоги на міжнародному рівні у кримінальних справах. Питання щодо надання такої допомоги, як правило, регулюються у двосторонніх міжнародних договорах про надання допомоги у кримінальних справах. Найчастіше предметом допомоги є питання видачі обвинувачених та засуджених (екстрадиція).

Вперше термін «екстрадиція» згадується у договорі 1781 року, укладеного між Францією і Базельським єпископом, а потім він повсюдно почав застосовуватися в практиці укладання міжнародно-правових договорів і в національних актах [1].

Екстрадиція займає особливе місце серед інших напрямів співробітництва держав у сфері охорони правопорядку і боротьби зі злочинністю. Екстрадицію вважають одним з найстаріших інститутів, який не зважаючи на історичні зміни, до цих пір зберігає свої основні риси. Термін «екстрадиція» утворився від латинських слів *ex* – із, ззовні і *tradition* (*tradere*) – поступати, піддавати, видавати і означав спосіб набуття власності – передача володіння річчю з наміром установити право власності для іншої особи.

Більшість вчених вважають, що екстрадиція існувала до появи суверенних держав, інші пов'язують її появу з появою суверенних держав, різноманітних суспільних утворень. Незважаючи на те, що для ранніх етапів людської історії було властиве існування нерозвинутих міжнародних відносин, які охоплювали в основному невеликі регіони, не можна не визнати, що міжнародні зв'язки реально існували, у тому числі й з питань екстрадиції. І. І. Лукашук та А. В. Наумов розглядають видачу як найдревнішу форму взаємної допомоги держав у боротьбі зі злочинністю [2]. У літературі висловлюється думка, що історично інститут екстрадиції – це один із найдревніших інститутів права [3], наводяться біблійні приклади як свідчення того, що видача має глибоку історію [4]. Таким чином, зачатки видачі можна знайти вже у стародавньому світі. Традиційно в цьому зв'язку розглядають договір єгипетського фараона Рамзеса II із царем хеттів Хеттушілем III, укладений у 1296 р. до н.е., який вважається одним із найдревніших правових джерел, що регламентують видачу [5]. Цікавим є той факт, що вже в цьому договорі ми можемо спостерігати непряме закріплення положень про захист людини, а саме втікачів, від певних видів покарання. Так, у наведеному вище договорі містилася окрема норма, що підкреслювала: «Та не стратять їх (рабів), та не ушкодять їх очей, вух, вуст і ніг».

Ряд дослідників вказують на досвід укладення угод, що включають зобов'язання щодо видачі злочинців в історії давньоруської держави, посилаючись на Договори Олега з греками (Візантією) 911 м і 945 м, згідно яким, на їхню думку, росіяни повинні бути видані для покарання на Батьківщині і, навпаки, греки надсилатися до Візантії [6]. Так, зазначений Договір 911 р розглядають Е. Сімсон, І. Д. Беляєв, Ф. Ф. Мартенс, Б. Д. Греков, А. А. Зімін, Ф. І. Кожевников, В. М. Волженкіна та ін.

Історичні аспекти існування екстрадиції в Україні пов'язані з існуванням удільних князівств у ранні періоди становлення давньоруського держави, постійною зміною його кордонів, процесами злиття і переходу князівств під юрисдикцію іноземних правителів, а також роль церкви як

самостійного суб'єкта внутрішньодержавних і міжнародних відносин. Таким чином, різні фактори та інтереси, зумовили специфіку розвитку інституту видачі.

Дослідники роблять висновок про те, що в Договорах, укладених київським князем Олегом з Візантією в 911 р. і Ігорем в 945 р., а також київським князем Святославом з Візантією в 971 р., норми про видачу не було. На його думку, у цей історичний період часу «на Русі ще не було тих соціальних, економічних і політичних умов, в яких могли виникати ситуації з видачею з іншої держави сховалися туди від покарання осіб, тобто з міжнародно-правовим інститутом екстрадиції, яким він тільки починав формуватися в світовій практиці і яким ми його знаємо зараз» [7]. В той же час, в договорах 911 і 945 рр. зазначалося, що «люди Київської Русі, які вчинили злочин у Візантії, повинні видаватися на Батьківщину, і, навпаки, греки повинні видаватися Візантії» [7]. Як відзначають дослідники, зазначені угоди передбачали кілька процедур: обмін та видачу винних осіб, вирішення питань, пов'язаних з відшкодуванням майнової шкоди, а також з конфіскацією майна осіб, які зазнали депортації.

У цьому ж контексті видається обґрунтованим звернення до тексту давньоруської пам'ятки правової культури Руської Правди, в якій знайшли відображення сукупність положень кримінального, цивільного права та процесу. В окремих статтях Короткої редакції Руської Правди 1136 р. регламентувалася відповідальність за приховування іноземцями, втікача від господаря челядина, встановлювалися правила повернення втікачів. У даному випадку, ст. 10 цього історичного документа становить інтерес як прецедент першої на Русі кримінально-процесуальної норми, присвяченій визначенню правового статусу іноземця.

У більш пізній період у змісті Великої Правди Ярославичів початку XII ст. були сформульовані процедурні норми для екстрадиції в майбутньому, зокрема обов'язок видачі особи, яка вчинила вбивство, покладалася на верві

(сільській громаді), яка повинна була розшукати і видати злочинця, або сплатити штраф князю.

Після майже трьохсотлітнього періоду татарської навали право на Русі розвивалося в основному лише всередині окремих відокремлених князівств. Звільнення від татарського панування в 1480 р. супроводжувалося об'єднанням Русі і створенням централізованої держави, що в свою чергу, дозволило із часом уніфікувати правовий порядок покарання за злочини.

У результаті безперервних воєн Київської Русі з кримським ханом у середині XVI ст. число полонених у протиборчих сторін було обопільно великим. Міжнародний договір 1473 року з кримським ханом про передачу полонених без викупу в наступний період практично не діяв. Посередницьку місію добровільно взяли на себе іноземні купці, які викупували українців у ворога і привозили на батьківщину. Викупити полонених у купців могли родичі. Але якщо торг не відбувся, купці безперешкодно вивозили невільників і розпоряджалися ними на власний розсуд. Проблема придбала державне значення і, тим самим, вимагала законодавчого рішення.

Першим правовим актом, спрямованим на упорядкування викупу полонених, була грамота Івана IV до Новгородському архієпископу Макарію про стягнення з бояр і монастирів коштів на звільнення з полону.

Процедура передача або обміну полонених як різновид видачі містилася і в Стоглаве – збірнику постанов помісного собору 1551 р. представляє собою своєрідний пам'ятник канонічного права [8]. У 72 главі Стоглава під назвою «Про спокуту полонених» містилися приписи, присвячені практиці обміну військовополоненими в частині того, що витрати на випуск полонених повинні були збиратися по всій землі [8]. У змісті церковного документа було введено зобов'язання щодо опіки над звільненими з полону, а також встановлена процедура передачі українських полонених, яка проводилася послами в місцях, узгоджених з іноземними посольствами. У разі нестачі приватних коштів розрахунки здійснювалися за рахунок скарбниці. Для виконання цих місій видавалися государеві грамоти.

У дослідженні А. Є. Косарева зазначається, що в 1497 р. і в 1550 р. українські Судебники передбачали порядок розшуку осіб, які вчинили злочини, і також регулювали співпрацю з іншими країнами в цій частині [9].

В епоху феодалізму, як і в період рабовласництва, кримінальні закони залишаються жорстокими каральними засобами. Суверен поширював закон лише на своїх підлеглих та противників боротьби за владу. У часи Середньовіччя зустрічаються вже не тільки поодинокі випадки видачі злочинців, а й перші прояви договірної практики. Так, наприклад, у 1174 р. було укладено трактат між англійським королем Генріхом II і шотландським королем Вільгельмом, відповідно до якого сторони зобов'язувалися видавати одна одній політичних злочинців.

Наведені приклади свідчать, що ці випадки можна розглядати лише як перші зародки видачі як явища, на базі яких у подальшому сформувався інститут видачі.

Видача правопорушників як правовий інститут головним чином має завдячувати міжнародній діяльності Франції, під час якої було вироблено фундаментальні принципи сучасного інституту екстрадиції. З юридичним оформленням права на притулок Конституцією Франції 1793 р. видача набувала характеру взаємної правової допомоги держав у боротьбі із загальнокримінальною злочинністю. У XVIII ст. формуються спеціальні міжнародно-правові норми про видачу правопорушників, які містилися у трактатах політичного характеру – про дружбу чи союз.

У XIX ст. Ухвалюється багато багатосторонніх договорів про екстрадицію, більшість з яких укладено на американському континенті. Тож на початку XIX ст. Першим багатостороннім договором про екстрадицію був Ам'єнський договір (1802). У 1889 році Монтевідео уклав міжнародну конвенцію про кримінальне право, статті 19 - 43 якої стосуються екстрадиції.

У даний період було покладено початок створенню національного законодавства про екстрадицію. Так, у 1833 р. Бельгія прийняла перший у світі закон про екстрадицію. Аналогічні закони приймалися у США (1848 р.),

Англії (1870 р.), Голландії (1875 р.), Аргентині (1885 р.), Швейцарії (1892 р.), Мексиці (1897 р.) та ін. державах.

Слід зазначити, що у ХІХ ст. Питання про екстрадицію дуже змінилося: екстрадиція звичайних злочинів дедалі більше цінується, і політичних злочинців більше не потрібно видавати. У цей період Х. Лаутерпахт зазначав, що право екстрадиції має дві цілі. По-перше, це засіб міжнародного співробітництва для припинення злочинності. По-друге, деякі правила екстрадиції гарантують захист екстрадованої особи (наприклад, при застосуванні принципу спеціалізації). В. М. Волженкін вказував, що до середини ХІХ ст. Філософські школи розробили індивідуальні права, які, звичайно, належать громадянськості [10].

В історії становлення інституту видачі важливе місце займають міжнародні договори про викуп зі Швецією 1557 і 1649 рр. Зокрема, за Договором 1649 р. першому писемному джерелу, перебіжчики поділялися на дві категорії: «1) перебігли з 1617 р. по 1 вересня 1647 р залишаються: шведи в Росії - російськими підданими, а росіяни в Швеції - шведськими громадянами; 2) перебігли після 1 вересня 1647 році повинні бути взаємно видані. Обидві сторони взяли забор'язання «перебіжчиків не брати, і з одного боку на іншу не підкликати і не намовляти». Порушники цієї домовленості повинні бути покарані "без всякої милості» [11].

У дослідженнях відзначається особливе значення Договору зі Швецією 1649 року про видачу перебіжчиків, який розглядається як важливий етап в історії розвитку інституту видачі в Україні . Як пише А. І. Бастрикін, «його змістом вперше були, хоча і недосконалі, норми міжнародного права, регулюють правовідносини держав про видачу злочинців. Цей договір передував Петровським реформ в сфері міжнародних відносин і з'явився їх основою» [12].

Як в Середньовіччя, так і в Новий час особи, які вчинили кримінальні злочини, видавалися досить рідко. Тому інститут екстрадиції в ті часи знаходився у стадії становлення.

Істотний переворот у долі інституту екстрадиції знаменувала Французька революція XVIII ст., Юридично оформила право притулку. У Конституції 1793 р. говорилося: «Французький народ надає притулок іноземцям, вигнаним за межі своєї батьківщини за відданість свободі. Він відмовляє в притулок тиранам» [13].

Як вказує Е. В. Карасьова «З розвитком капіталістичних відносин співпрацю держав в галузі боротьби зі злочинністю ширшає. Починають укладатися угоди про боротьбу з окремими видами злочинів. Одним з перших документів такого роду з'явилася декларація, прийнята Віденським конгресом 4 лютого 1815 р. в якій говорилося про неприпустимість торгівлі африканськими неграми, потім були прийняті угоди про боротьбу з торгівлею жінками та дітьми, незаконним поширенням наркотичних речовин» [14].

З кінця XVIII-XIX ст. провідною країною в області екстрадиції була Франція, з ініціативи якої було сформульовано ряд нових положень інституту екстрадиції. Особи, раніше переслідувалися за політичними мотивами, в період буржуазних революцій повсталі проти феодалізму і абсолютизму стали виключатися з договорів про екстрадицію.

У цей час право притулку отримує загальне визнання, і екстрадиція набуває характеру взаємної допомоги держав у боротьбі з загальнокримінальною злочинністю. Коло осіб, щодо яких держава вважала себе зобов'язаною давати притулок, став зменшуватися і обмежився особами, які вчинили в іншій державі політичні злочини. Держави все більш переймаються переконанням в необхідності застосування інституту екстрадиції до осіб, які вчинили злочини загальнокримінальні злочини.

Цьому значно сприяв науково-технічний прогрес, в результаті якого почався великий приплив населення з Європи в Америку і на інші континенти. У зв'язку з цим держави для посилення охорони правопорядку стали вдаватися до нових інститутів, одним з яких з'явився інститут

екстрадиції. Європейські держави стали укладати як двосторонні, так і багатосторонні договори про екстрадицію.

Одним з перших багатосторонніх договорів про екстрадицію був Амьєнській договір 1802 р. учасниками якого стали Франція, Іспанія, Голландія і Великобританія.

У цей період система екстрадиції сформувала нову особливість: вона не лише надавала послуги з боротьби зі злочинністю в країні, а й надавала деякі видані права. Наприклад, затверджено принцип подвійної злочинності, згідно з яким діяння як підстава для екстрадиції розглядається як злочин відповідно до законів, що проголошуються та вимагаються для державної екстрадиції (принцип спеціальності або принцип спеціальності). Виданих осіб можуть судити лише за скоєні ними злочини. Ця риса отримала подальший розвиток у майбутньому.

У деяких країнах були прийняті спеціальні закони про екстрадицію, тобто було покладено стала основою для створення національного законодавства про екстрадицію. У цих актах перераховувалися злочини, за вчинення яких держави могли вимагати екстрадицію; ці ж закони регулювали питання процедури екстрадиції необхідних осіб. Початок цьому було покладено прийняттям Бельгією першого в світі Закону про екстрадицію (1833), аналогічних законів США (1848), Англією (1870), Швейцарією (1892), Ліберією (1892- 1893) [15].

Зміст інституту екстрадиції значно змінилося після 1871 року, коли загострилася політична обстановка в світі. Французький уряд став домагатися від європейських держав арешту і екстрадиції паризьких комунарів як простих кримінальних злочинців.

Внаслідок цього Швейцарія відмовила в наданні притулку всім, хто брав участь в революційних подіях. Такі ж акти проти паризьких комунарів були прийняті урядами Англії, Бельгії, Італії. В цілому інститут екстрадиції розвивався в Відповідно до історичної тенденцією демократизації, захисту прав людини.

У наступні періоди розвитку міжнародних відносин актуальність питання про видачі політичних злочинців зростає в зв'язку активними революційними процесами кінця XIX - початку XX ст. Однак історичний досвід становлення та розвитку інституту видачі показує, що в період XVIII в співробітництво держав по боротьбі зі злочинністю стає найбільш інтенсивним. Важливий етап в еволюції правового регулювання видачі вчені пов'язують з періодом буржуазних революцій, де особлива увага приділялася видачу «політичних злочинців» і появи «права притулку» [16].

Однією з провідних країн в області видачі злочинців була Франція, по ініціативи якої було сформульовано ряд нових положень інституту видачі [17]. Також, завдяки Франції термін «екстрадиція» (франц. extradition - передача назовні) вперше увійшов в обіг і був офіційно вжито в декреті від 19 лютого 1791 р яким регламентувалися окремі процедури видачі.

Сама французька мова отримала в кінці XVIII офіційне визнання в якості робочої мови дипломатичного листування у справах про видачу [18].

З кінця XVIII - XIX ст. формуються нові положення інституту видачі. В Конституції Франції 1793 р говорилося: «Французький народ надає притулок іноземцям, вигнаним за межі своєї батьківщини за відданість свободі. Він відмовляє в притулок тиранам» (ст. 120). Крім того, в новий час коло осіб, щодо яких держава вважала себе зобов'язаною надавати притулок, стало звужуватися і обмежилося особами, які вчинили в іншій державі політичні злочини [19].

У міру подальшого вдосконалення засобів сполучення відкриваються нові можливості для злочинців знаходити більш сприятливі і менш помітні форми переміщень з метою сховатися від правосуддя, в тому числі, у віддалених країнах. Згодом, у процесі здійснення міжнародного співробітництва держав у сфері протидії злочинності все більший акцент набуває видача злочинців, які вчинили загальні кримінальні злочини, в той час як до початку XVIII ст. договори про видачу, в основному включали видачу політичних злочинців.

Дослідники відзначають зростання кількості договорів, що укладаються державами в цілях взаємодії по боротьбі зі злочинністю. Одною з важливих причин розвитку цієї тенденції є збільшення міграційних потоків між державами того часу, викликаних процесами індустріалізації Європи, розвитком транспортних мереж, що сприяло переміщенню злочинців через кордони, а також викликало проблеми зростання злочинності на залізних дорогах [20]. Вперше договір про видачу був укладений в 1834 року між Великобританією і США. Ст. 27 договору встановлювала, що видача застосовується до осіб, які вчинили вбивство чи підпал. Надалі між цими країнами був укладений договір про видачу 1842р. («Webster Ashburton Treaty»), який доповнив список злочинів, які передбачають видачу, грабунком і піратством, а також заборонив видачу політичних злочинців [21].

В умовах зростання мобільності населення особливу значимість став здобувати контроль за пересуванням людей як на регіональному, так і на глобальному рівнях. До кінця XIX в. більшість країн Європи і ряд країн американського континенту зіткнулися з необхідністю прийняття правових заходів проти вторгнення злочинності з-за кордону, що призвело до прийняття цілого ряду договорів між європейськими державами та іншими географічно віддаленими державами. У цьому сенсі цікавий досвід Великої Британії, яка у 1843 р. прийняла перший закон про регулювання процедури видачі злочинців, які перебувають у розшуку на території британських колоніальних володінь. Були встановлені екстрадиційні відносини із країнами, що утворюють Британську Співдружність Націй, та з іншими державами.

У XIX ст. у зв'язку із зростанням революційних ідей в європейському суспільстві відбувається посилення уваги до питання видачі осіб, які вчинили політичні злочини, їх знову прирівнюють до осіб, яких переслідують за вчинення кримінальних злочинів. Однак, і в подальшому розвивається зворотна тенденція, коли одним із підстав невидачі злочинців стане

переслідування їх з політичних мотивів, що продовжує зберігати свою актуальність і в сучасному міжнародному праві.

Проблема видачі особи, яка вчинила злочин політичного характеру, тісно пов'язана, як зазначено вище, з наданням права політичного притулку.

Принцип «право на притулок» зазнав значного розвитку в період французьких буржуазних революцій. Гуго Гроцій визнавав видачу злочинців юридичним обов'язком «Кожна держава зобов'язана або видати необхідного злочинця або піддати його покаранню. Встановився звичай вимагати видачі тільки за порушення, спрямовані проти державного ладу, або ж за особливо тяжкі злочини. Якщо ж держава, що служить притулком для злочинця, відмовить у видачі, то вона повинна вважатися співучасником у злочині» [21]. В той час як інші вчені не були настільки радикальні і дотримувалися нейтральної позиції між правом притулку і видачею (Блюнчлі, Рюе) [21], Гуго Гроцій не визнавав за злочинцем права притулку. Такого ж підходу дотримувався Е. Ваттель.

Історія еволюції інституту видачі показує, що з найдавніших часів на нього надавало стримуючий вплив право притулку.

Таким чином, в 40-х рр. XIX століття остаточно встановлюється правило: видаються тільки злочинці, які вчинили кримінальні злочини, а не політичні злочинці і дезертири. У міжнародних договорах про видачу все більше розширюють перелік злочинів, за вчинення яких передбачається видача, закріплюються процедурні правила про порядок видачі.

Значний вплив на ці тенденції надав науково-технічний прогрес, який супроводжувався зростанням міграційних потоків з Європи в Америку і на інші континенти. Ситуацією, що склалася скористалися і злочинці, які з метою уникнути арешту і бути покараним на Батьківщині почали переселятися в інші країни [22].

У числі двосторонніх і багатосторонніх договорів про видачу злочинців, які уклали європейські держави, слід зазначити Амьєнський багатосторонній договір про видачу 1802 р учасниками якого стали Франція,

Іспанія, Голландія і Великобританія. Потім ряд таких договорів було укладено на американському, європейському та інших континентах. Необхідно відмітити, що розширення співпраці держав в питанні видачі злочинців сприяло виникненню і закріпленню нових принципів інституту видачі - принципів «подвійного зобов'язання», «спеціалізації» та інших.

У деяких країнах були прийняті спеціальні закони про видачу злочинців. У цих актах перераховувалися злочини, за вчинення яких держави могли вимагати видачі злочинців; ці ж закони регулювали питання процедури видачі необхідних осіб.

Першою країною, яка прийняла у себе закон про видачу злочинців, була Бельгія (1833 р.). Її приклад наслідували й інші держави, зокрема, Голландія і Англія. Договори і закони про видачу послідовно набувають характер взаємної допомоги держав у боротьбі зі загальнокримінальною злочинністю.

Як зазначає Х. Лаутерпахт, право видачі переслідувало дві цілі. По-перше, воно стало інструментом міжнародного співробітництва для припинення злочинів. Його зростаюча важливість ставала очевидною, так як швидко розвивається комунікація сприяла злочинцям залишати країну, де було скоєно злочин; по-друге, деякі норми права видачі гарантували захист особистості виданої особи (наприклад, в застосуванні принципу спеціалізації) [23].

У розглянутий період відзначається подальший розвиток інституту видачі у частині забезпечення прав виданих осіб.

«Подвійної кримінальності», згідно з яким дія, що є підставою для видачі, має вважатися злочином по праву як видаюча сторона, так і запитувача про видачу держави; а також принцип «спеціалізації» або «конкретності», що передбачає, що судити видану особу можна лише за те злочин, за який вона зробила [24].

Одним з найважливіших етапів у розвитку інституту екстрадиції слід вважати 1852 року, коли при укладенні договору між Великобританією і

Францією були внесені положення, що забороняють видачу власних громадян, виключили видачу осіб, які є політичними злочинцями.

Питаннями видачі злочинців займалися багато міжнародних організацій. Інститут міжнародного права, приділяв велику увагу розвитку міжнародно-правових питань видачі, в Оксфордській резолюції (1880 р.), підкреслював пріоритетність внутрішнього законодавства у рішеннях судових органів, що розглядають вимоги про видачу. Інститут висловився за можливість видачі без договору, за відмову у видачі за дії політичного характеру та ін. Проблеми видачі також розглядалися Інститутом на сесіях, що проходили в 1890 р. в Женеві і в 1894 р. в Парижі.

У міру вдосконалення інституту видачі відзначається тенденція до збільшення кількості багатосторонніх угод про видачу в різних регіонах світу. Так, наприклад, варто відзначити Конвенцію з міжнародного кримінального праву, яка була укладена в 1889 р. в столиці Уругваю - Монтевідео між Аргентиною, Болівією, Парагваєм, Перу і Уругваєм, і включала в себе норми, присвячені питанням видачі.

На початку ХХ ст. багатостороннє співробітництво держав в сфері протидії злочинності отримує подальший розвиток. «За договором, укладеними в Монтевідео, пішла Конвенція 1902 р. яку підписали в столиці Мексики вже 17 країн (включаючи всіх учасників Конвенції 1889 р.), а саме: Аргентина, Болівія, Гаїті, Гватемала, Гондурас, Домініканська Республіка, Колумбія, Коста-Ріка, Мексика, Нікарагуа, Парагвай, Перу, Сальвадор, Сполучені Штати Америки, Уругвай, Чилі, Еквадор» [25]. Активна співпраця держав на американському континенті з питань видачі призвела до того, що в 1928 р. на її VI Міжнародній конференції американських держав в Гавані був схвалений проект Спільної конвенції по міжнародному праву (кодекс Бустаманте). У змісті міжнародного документа був спеціальний розділ під назвою «Міжнародне кримінальне право», присвячений питанням екстрадиції, покликаний служити доповненням до вже існуючих договорів. До проблем правового регулювання інституту видачі зверталися також

Асоціація міжнародного права, яка схвалила в 1928 р. у Варшаві проект конвенції про видачу злочинців; Міжнародна пенітенціарна комісія (МНВК); Третя конференція з уніфікації кримінального права у липні 1930 р. в Брюсселі, на яких обговорювалися питання ідентифікації злочинців, проблеми координації діяльності поліцейських органів, підготовки кримінальної статистики і т.п. Питання правового регулювання видачі входили до порядку роботи Ліги Націй, яка зробила спробу уніфікувати кримінальне законодавство. В рамках Ліги націй 22 вересня 1924 р. був створений допоміжний орган.

Комітет експертів за прогресивною кодифікації міжнародного права, в завдання якого входило, в тому числі вивчення і питання екстрадиції. Комітет схвалив представлений йому доповідь і вказав, що шляхом укладення міжнародної конвенції бажано було б вирішити наступні питання:

- на яких умовах, третьої держави має бути дозвіл на транспортування виданої особи через свою територію?

- яка з двох держав, які вимагають видачі злочинця, має переважне право на задоволення своєї вимоги?

- які є обмеження при засудженні особи за інші злочини і чи може держава видати третій державі особу, яку вона отримала шляхом видачі?

- чи може здійснюватися видача в тому випадку, якщо особа обвинувачується у вчиненні злочину і (або) вже засуджена за інший злочин в країні, де вона знаходиться?

- чи є загальновизнаним правило, що витрати пов'язані з видачею особи повинна нести держава? [26].

Інститут видачі осіб, які вчинили злочин, пік розквіту якого приходить на другу половину XIX ст., і на початку наступного століття продовжує розвиватися в руслі своїх тенденцій. Зокрема, значно активізується робота з укладення багатосторонніх угод, що регламентують питання боротьби зі злочинністю, включаючи питання видачі осіб. Під егідою Ліги Націй робиться спроба підготовки проекту і укладення

універсальної конвенції, яка регулювала б співпрацю всіх держав в сфері видачі, чи не увінчалася, однак, успіхом. Після Другої світової війни намічається тенденція до збільшення числа багатосторонніх угод з питань боротьби зі злочинністю і видачі, укладених на регіональному рівні, обумовлена особливостями післявоєнного розвитку світу, навчанням протидіючих систем держав, виникненням нових держав в результаті звільнення від колоніальної залежності, освітою регіональних організацій. Позитивні високі досягнення в сфері співпраці в боротьбі зі злочинністю, досягнуті на рівні міжнародних угод, закріплюються у внутрішньому законодавстві держав. Якщо міжнародні угоди про видачу покликані створювати правові можливості співпраці держав з метою ефективного створення кримінального правосуддя, то внутрішньо-національне правове регулювання необхідні для належної їх реалізації. Інтенсивний розвиток, який отримав інститут видачі осіб, які вчинили злочин, в Україні після судової реформи 1864 р. фактично припиняється з початком Першої світової війни. Події жовтня 1917 р. ще більше погіршують ситуацію. В умовах ізоляції, в яких виявилась радянська держава, міжнародні зв'язки зводяться до мінімуму, більш того, необхідність взаємодопомоги в боротьбі зі злочинністю заперечується, потреба у внутрішньодержавної регламентації видачі відсутня, теоретичні вишукування з питань видачі не здійснюються. Проте в 1923 р. в УСРР утверджується Типова конвенція про видачу, включивши в себе риси договірної практики Російської імперії і зарубіжних країн, являла собою перший у світовій практиці досвід розробки типового договору, призначеного регламентувати одне із напрямів міжнародного співробітництва в сфері боротьби зі злочинністю, повторити який на сьогоднішній день вдалося лише в Типовому договорі про видачу, прийнятому 14.12.1990 р. резолюцією 45/116 Генеральної Асамблеї ООН.

У ХХ ст. держави продовжують активне співробітництво у сфері боротьби зі злочинністю. Інститут екстрадиції при цьому відіграє роль ефективного засобу такого співробітництва. Упродовж даного періоду часу

Було прийнято міжнародний договір про екстрадицію злочинців. Тому в 1902 році в Мехіко була прийнята конвенція про екстрадицію, яку підписали 17 штатів. У 1907 р. Коста-Ріка, Гватемала, Гондурас, Нікарагуа та Сальвадор підписали конвенцію про екстрадицію; в 1911 р. - Еквадор, Перу, Колумбія, Болівія та Венесуела. У 1933 році в Монтевідео було прийнято Американську конвенцію про екстрадицію. У 1952 році Ліга арабських держав прийняла "Конвенцію про екстрадицію". У 1957 р. Була прийнята "Європейська конвенція про екстрадицію злочинців", в 1962 р. - "Конвенція про економічний союз Бенелюксу" та "Скандинавський договір про екстрадицію".

1997 "Міжнародна конвенція про боротьбу з терористичними вибухами", 1999 "Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму", 2000 "Конвенція про боротьбу з транснаціональною організованою злочинністю", 2001 "Конвенція про комп'ютерну злочинність інформації", 2003 "Антикорупція ООН Конвенція, "Придушення актів ядерного тероризму 2005 року тощо".

У 1990 р. Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй прийняла "Типовий договір про екстрадицію". Римський статут Міжнародного кримінального суду, прийнятий у 1998 році, відіграв важливу роль органам екстрадиції. Статут містить частину 9 "Міжнародне співробітництво та судова допомога". У другій половині минулого століття відбулося значне збільшення глобальної підтримки консолідації прав людини. Все прогресивне людство дійшло висновку, що необхідно розробити таку систему міжнародно-правових гарантій, яка повністю забезпечить захист прав людини та громадянських прав і свобод. Пан Бассюні зосередився на чотирьох періодах екстрадиції та зазначив, що після 1948 року вирішальним є поглиблення захисту прав людини під час процесу екстрадиції.

Тому важливо наголосити що на початку 21 століття екстрадиція продовжує розвиватися. Країни приймають нові закони про екстрадицію, укладають міжнародні договори та посилюють судову практику. В результаті

аналізу історичного розвитку практики екстрадиції можна зробити висновок, що система екстрадиції історично демонструвала своє значення щодо зростання, особливо міжнародних відносин, політики, економіки, суспільства, культури та соціального розвитку. Юридичний зв'язок дослідження різних джерел та документів, що сягають античних часів, показують, що екстрадиція, зазнала концептуальних змін.

Загальною тенденцією розвитку системи екстрадиції є її гуманність. Надалі важливо підтримувати баланс між метою боротьби зі злочинністю та інтересами екстрадованої особи.

Загалом, система екстрадиції склалася відповідно до історичної тенденції демократизації та захисту прав людини. У сучасний час стало нормою не видавати політичних злочинців. Відхилення від загальної тенденції має перехідний характер і не впливає на загальновизнаний принцип системи екстрадиції.

Отже, з історичного аналізу вищезазначених нормативних актів, основою для екстрадиції можуть бути міжнародні договори, національне законодавство про екстрадицію та деякі спеціальні принципи, сформовані в процесі розвитку науково-дослідних установ.

1.2. Співвідношення норм національного законодавства та норм міжнародного права, що стосується екстрадиції

Екстрадиція являє собою правовий інститут міжнародної та національної системи права зі складною правовою природою. Правове регулювання екстрадиції здійснюється за допомогою багатьох багатосторонніх міжнародних договорів, що регламентує питання видачі, договорів про боротьбу з окремими видами злочинів, як мають окреме положення про видачу, та також двосторонніми міжнародними договорами, учасником яких є Україна, і нормами національного українського законодавства.

Слід сказати, що в сучасному міжнародному праві інституту екстрадиції як міжнародно-правової категорії присвячено значну кількість міжнародних договорів, в яких міститься значна кількість норм що регулюють питання екстрадиції.

При цьому багатосторонні міжнародні договори, що регулюють інститут екстрадиції, можна розділити на дві групи: договори, які регламентують різні аспекти боротьби з міжнародною злочинністю, контекстно зачіпають питання видачі; договори, які безпосередньо регулюють даний інститут.

До першої групи логічно віднести ті міжнародні договори, які спрямовані на захист особистості, суспільства, держави, зачіпають питання безпеки, протидії злочинності, в тому числі транскордонної її різновиди. Сюди слід віднести такі документи, як: Міжнародна конвенція по боротьбі з підробкою грошових знаків 1929 року (ст. 9), Конвенція про попередження злочину геноциду і покарання за нього 1948 г. (ст. 7), Конвенція про злочини та деякі інші діяння, що здійснюються на борту повітряних суден 1963 року (ст. 16), Конвенція про боротьбу з незаконним захопленням повітряних суден 1970 року (ст. 8), Конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки цивільної авіації 1971 г. (ст. 8), Міжнародна конвенція про боротьбу із захопленням заручників 1979 року (ст.ст. 9,10), Конвенція про фізичний захист ядерного матеріалу 1979 року (ст. 9), Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання 1984 р (Ст. 8), Конвенція Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин 1988 року (ст. 326), Конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки морського судноплавства 1988 року (ст. 11), Міжнародна конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом 1997 року (ст.ст. 8, 9), Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму 1999 року (ст. 10, 11), Конвенція проти транснаціональної організованої злочинності 2000 року (ст.

16), Конвенція про злочинність у сфері комп'ютерної інформації 2001 г. (Розділ 2), Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції 2003 г. (ст. 44), Міжнародна конвенція про боротьбу з актами ядерного тероризму 2005 року (ст. 13) 56 та ін [27].

До другої групи можна віднести документи зразкового і рекомендаційного характеру, розроблені міжнародними організаціями. Разом з тим, не варто залишати без уваги зразкові документи, розроблені ООН. Тим більше, що ці документи мають важливе значення у формуванні національної законодавчої політики. Зокрема, до таких належать Зразковий договір про взаємну правову допомогу в сфері кримінального судочинства і Зразковий договір про затримання. Наприклад, в зразковій угоді про затримання від 14 грудня 1990 року, передбачені такі важливі положення, які беруться до уваги сторонами в процесі укладення угоди як зобов'язання упіймання, злочини, що можуть стати причиною для екстрадиції, імперативні і факультативні підстави екстрадиції. Такі положення, природно служать підвищенню ефективності міждержавного співробітництва в боротьбі зі злочинністю [27].

До третьої групи можна віднести підписані державами двосторонні і багатосторонні угоди. Міждержавні двосторонні і багатосторонні угоди займають важливе місце в наданні взаємної правової допомоги у кримінальних справах. За відомостями Секретаріату ООН кількість таких угод досягла 1500 і продовжує збільшуватися. Основною метою укладення двосторонніх і багатосторонніх договорів та угод є розробка дієвого механізму здійснення екстрадиції виходячи із географічної близькості, економічних, політичних і культурних взаємин, спільності стратегічних інтересів. Це знаходить своє відображення у територіальних і загальнорегіональних конвенціях з питань затримання. Зокрема, у Конвенції Азії і Африки 1961 року, Конвенції 1962 року про екстрадицію та правову допомогу у кримінальних справах, підписана Бельгією, Нідерландами і Люксембургом в Бенілюксі. Мінська конвенція від 22 січня 1993 року

регламентує правові відносини і правову допомогу у цивільних, сімейних і кримінальних справах між країнами СНД: Вірменією, Білоруссю, Казахстаном, Киргизією, Молдовою, Росією, Таджикистаном, Туркменістаном, Узбекистаном і Україною. Крім того, серед багатосторонніх угод загальнорегіонального характеру можна відзначити Договір Ліги Арабських держав про екстрадицію, підписаний в 1952 році Єгиптом, Іраком, Йорданією, Саудівською Аравією і Сирією [28].

Будучи не простою процедурою, екстрадиція для України ускладнюється відсутністю власного закону про екстрадицію. Тому, доводиться діяти в основному на підставі двосторонніх угод і договорів, укладених поки що з кількома державами. Навіть з урахуванням правонаступності можна налічити близько 30 таких міжнародних договорів (для порівняння: Франція - більше 70, США - майже 100), але й серед них не всі містять питання екстрадиції. Це є суттєвою прогалиною в законодавстві, особливо сьогодні, коли злочини все частіше набувають міжнародного характеру, а злочинці, щоб уникнути покарання, переховуються за кордоном [29 с.4].

У 1990 р. Генеральна Асамблея ООН сформулювала модель типового договору для тих країн, які бажають вести переговори та укласти двосторонні договори про екстрадицію. Типова угода відтворює останні тенденції законодавства про екстрадицію та накопичує досвід існування двосторонніх угод. Це може служити основою для переговорів між двома країнами, які бажають укласти договір про екстрадицію.

Загальними положеннями типового договору про екстрадицію поширюються на невидачу осіб, яких переслідують через їх політичні переконання. Угода визначає види злочинів, які можуть призвести до екстрадиції. Перш за все, за ці порушення передбачається покарання у вигляді позбавлення волі на строк до одного року або іншого позбавлення волі або суворого покарання відповідно до законодавства обох сторін. Щодо передачі правопорушників в інші країни для відбування покарання, видача

дозволена лише тоді, коли строк покарання становить щонайменше шість місяців. Однак договір передбачає, що здійснення актів політичного характеру не заважає сторонам переслідувати їх за будь-якою багатосторонньою конвенцією без екстрадиції.

Типовий договір про екстрадицію також передбачає інші причини відмови у видачі злочинців. Наприклад у випадку коли запитувана держава має достатньо підстав вважати, що запит про екстрадицію було подано з метою притягнення до відповідальності чи покарання когось на підставі раси, релігії, національності, етнічної приналежності, політичної думки, статі чи статусу.

Стандартні умови включають такі умови, які є підставою для невидачі. По-перше, у випадку якщо особа, про яку вимагається екстрадиція, може зазнати тортур або жорстокого поводження з нею, нелюдського або такого, що принижує гідність. Друга ситуація - це ненадання мінімальних гарантій у кримінальному провадженні, яке ведеться відповідно до положень Конвенції. Стаття 14 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права 1966 року.

В національному законодавстві України головну роль відіграє КПК , особливо розділ 44 «Видача осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (екстрадиція)». Окрім розділу 44 КПК України, екстрадиційні відносини регулюються великою кількістю міжнародно-правових документів та рішень [30].

Реалізація питань видачі в процесі кримінального переслідування іноземних громадян застосовуються за допомогою міжнародних норм, які є частиною правової системи України і їх застосування є пріоритетним, в разі якщо національне законодавство передбачає інше, згідно частини 1 ст. 9 Конституції України. Через відсутність національного закону про екстрадицію, вони безпосередньо регулюють процедуру видачі при здійсненні кримінального переслідування іноземних громадян на території

України і при реалізації процедур міжнародно-правового співробітництва держав у кримінально - правовій сфері.

Крім того, норми міжнародного права, імplementовані в українське законодавство - глави 44 Кримінально-процесуального кодексу України, на основі якого здійснюється процес екстрадиції іноземних громадян з території української держави.

Розглянуті питання також регламентуються актами Генеральної прокуратури України.

Питанням екстрадиції в науці приділяється достатньо уваги, про що свідчать монографічні та інші наукові роботи.

Достатня кількість практики судів загальної юрисдикції України дозволило її проаналізувати, узагальнити та на цій підставі прийняти у 2004 році постанову Пленуму Верховного Суду України, з метою досягнення однаковості правозастосовчої діяльності на всій території держави.

На основі цього рішення Верховного Суду України складається подальша судова практика застосування норм міжнародного права в справах про перевірку законності та обґрунтованості рішень про видачу і взяття під варту іноземних громадян, у відношенні яких здійснюється екстрадиційна перевірка прокуратурою України.

У літературі вказується, що екстрадицію можна розглядати як елемент кримінально процесуального права, оскільки наявна процедура (порядок) передачі особи, яка вчинила злочин, іншій державі з дотриманням певних процесуальних гарантій [31, с. 157]. В. Волженкіна вважає, що за змістом видача як процесуальна діяльність є сукупністю загальних і спеціально створених кримінально-процесуальних процедур. Навіть якщо визнати видачу інститутом кримінального права, то її реалізація й у цьому випадку вимагає провадження процесуальних дій і регламентації взаємодії з іншими державами, що відноситься тільки до кримінального процесу [32, с. 17]. На думку вчених, видача – це не одномоментний акт, а процес, що складається з послідовно вчинюваних процесуальних дій, пов'язаних з підготовкою до

екстрадиції, безпосередньо самим фактом видачі та її наслідків. Тому видача як складний, насичений нормами процесуального права та правилами процедурного характеру інститут всеж перебуває у сфері дії кримінально-процесуального права [33, с. 113].

Разом із тим інститут видачі не можна повністю відносити до сфери адміністративного чи державного права. О. Бойцов справедливо зазначив: якщо навіть державним органом, що приймає рішення про видачу особи є не суд, а органи виконавчої влади, все ж, як правило, це правоохоронні органи, які тією або іншою мірою мають відношення до здійснення кримінального переслідування .

Існує точка зору, згідно з якою інститут екстрадиції має міждисциплінарний характер. Так, М. Шаргородський вказував, що питання про видачу є суміжним для міжнародного, державного та кримінального права, а видача – це акт вищих органів державної влади, що здійснюють державний суверенітет, а не судовий або адміністративний акт . Подібної точки зору дотримується і сучасна юридична наука. Зокрема, вказується, що аналіз природи регулятивного впливу інституту екстрадиції свідчить, що інститут екстрадиції має міжгалузеву природу, а міжнародне право є лише однією з його передбачуваних сфер реального призначення .

Широко визнаним є підхід, у силу якого видача злочинців відноситься до тих правових інститутів, які знаходяться на межі міжнародного та внутрішньодержавного права. На думку Р. Валєєва, інститут видачі злочинців охоплює як міжнародно-правові норми, так і норми національного кримінального та кримінально-процесуального права держав і, таким чином, носить комплексний характер.

Із позиції комплексності інституту екстрадиції по суті виходить і В. Коняхін, зазначаючи, що нормативна база інституту має дворівневу структуру: внутрішньодержавне право. Є. Ляхов також вважає, що при видачі особи взаємодіють норми двох самостійних правових систем – міжнародного права та внутрішньодержавного права. Більшість дослідників

підтримують точку зору, відповідно до якої екстрадиція є окремим інститутом міжнародного кримінального права, що поєднує норми матеріального та процесуального права. Що стосується місця інституту видачі у загальній схемі міжнародного кримінального правосуддя, то заслуговує на увагу значення цього інституту у контексті як процесуального, так і матеріального права. Саме в такій двоєдиній якості сприймається інститут екстрадиції в системі міжнародного кримінального права [34, с. 14–15].

Беручи до уваги міжнародно-правовий характер екстрадиції осіб, які вчинили злочин, виникає необхідність окремого розгляду міжнародно-правових основ цієї інституції. Зокрема, небезпідставним є особлива увага міжнародної громадськості питань формування правових основ інституту екстрадиції. Необхідно відзначити, що нині діють ряд конвенцій і двосторонніх договорів з видачі злочинців і надання правової допомоги у кримінальних справах.

Що стосується питання екстрадиції на міжнародному рівні, то достатня кількість багатосторонніх угод загалом вирішила проблему. Зокрема, в 1957 р. була прийнята Європейська конвенція про екстрадицію, яка встановлювала злочини про екстрадицію, пов'язані з неординарними кримінальними правопорушеннями, фінансовими злочинами та процедурами екстрадиції. Конвенція набула чинності 18 квітня 1960 року. Україна ратифікувала договір 18 січня 1998 року.

Постійні зміни в законодавстві договорів у галузі екстрадиції вимагають прийняття двох додаткових протоколів до Конвенції 1957 року. Фактично перший додатковий протокол був прийнятий 15 жовтня 1975 року, а другий додатковий протокол - 17 березня 1978 року. Якщо запитувана країна оголосила амністію, і країна має право порушити судовий процес відповідно до власного кримінального законодавства, видача не може бути здійснена [34].

Слід зазначити, що в деяких державах екстрадиція може здійснюватися без будь-якої згоди. В інших державах національні закони та конституції забороняють екстрадицію. Кожна країна, яка допускає екстрадицію без договору, передбачає, що за необхідності інша сторона вживатиме необхідних дій на взаємній основі.

Слід зазначити, що Конвенція 1957 року та два її протоколи про відносини між сторонами повністю замінили двосторонній договір про відносини між країнами, що регулюють відносини з питань видачі.

Конвенція визначає обмеження щодо екстрадиції, пов'язані з місцями вчинення злочинів, незавершеними судовими процесами, строками давності та смертною карою, які можуть застосовуватися.

Конвенція вважає необхідним підтвердити й загальний принцип кримінального права - "за один злочин не судять двічі".

Виходячи з вищесказаного, можна зробити висновок, що прийняття Європейської конвенції про екстрадицію та двох додаткових протоколів свідчить про те, що Європейська Комісія вживає відповідних заходів для координації законодавства європейських країн про систему екстрадиції.

Якщо злочин з метою отримання екстрадиції був вчинений на території запитуваної сторони, у видачі може бути відмовлено.

Екстрадовану особу можуть затримати під вартою на вимогу до очікування її екстрадиції. Заява повинна містити посилання на наказ про затримання із зазначенням того, що буде подано окремий запит про екстрадицію. Прохання про затримання до екстрадиції може бути надіслане поштою, телеграмою або факсом.

Якщо закон передбачає наявність підстав підозрювати, що хтось вчинив злочин екстрадиції на території іншої сторони, він може бути затриманий без запиту.

Запит або затримання до екстрадиції негайно повідомляється іншій стороні.

Якщо протягом місяця з дати затримання не надходить запит про екстрадицію, особа, яку затримали, повинна бути звільнена.

Якщо запит про екстрадицію не надійшов протягом встановленого законодавством терміну затримання, затриманого необхідно звільнити.

Якщо особа, яка підлягає екстрадиції, переслідується або засуджується за інший злочин на території запитуваної сторони, її видача може бути відкладена до закінчення кримінального переслідування.

Якщо відстрочка екстрадиції може призвести до закінчення строку давності або пошкодження розслідування злочину, особа, яка потребує екстрадиції, може бути тимчасово видана за запитом.

Тимчасово видана особа повинна повернутися після вчинення кримінальної справи, яка була видана, але не пізніше ніж через три місяці з дати передачі. За розумних обставин термін може бути розширений.

Якщо запит на екстрадицію надходить з кількох країн, сторона, якій запитується, повинна вирішити, яким із цих вимог слід дотримуватися.

Екстрадиція в Україні не є простою процедурою, оскільки відсутність власного закону про екстрадицію ускладнює це. Тому діяти необхідно переважно на основі двосторонніх угод та договорів, укладених на сьогодні з деякими країнами.

На сьогоднішній день в практиці більшості держав регулювання інституту видачі здійснюється на двосторонньому рівні саме зазначеними вище (по предмету) договорами. Разом з тим, сам механізм регулювання складається таким чином, що одночасно діють як договори, присвячені окремим видам злочинів, яких злочинів міжнародного характеру, так і відмічені двосторонні угоди. Водночас екстрадиція може стосуватися осіб, які вчинили протиправні діяння згідно з кримінальним законодавством запитуючої держави.

У такому випадку питання про видачу буде вирішуватися згідно з двосторонньою угодою і, як показують результати формально-юридичного

аналізу, з національним законодавством держави, від якого вимагають видачі (Запитуваної Держави).

Виходячи з цього, можна зробити висновок, що екстрадиція є повноцінним інститутом, який регульований як внутрішньо-державними нормами так і великою кількістю міжнародно-правових актів: багатосторонніх універсальних і регіональних, а також двосторонніх угод. Деякі із зазначених документів, які безпосередньо регулюють питання видачі, створюють механізм застосування цього інституту, закріплюючи також вимоги про можливість захисту прав передбачуваного злочинця до задоволення державою-учасником запиту про видачу.

Також можна виділити що на рівні міжнародного права інститут екстрадиції регламентує взаємодію держав при наданні правової допомоги у кримінальних справах відповідно до встановлених на міжнародному рівні правил. Слід також зазначити, що питання екстрадиції регулюються і на національному рівні. Це, зокрема, норми законодавства, що стосуються підстав відмови у видачі, затримання особи з метою екстрадиції, арешту, дотримання прав, залучених до екстрадиційної процедури осіб, тощо. Однак, це не є підставою для виключення інституту, що розглядається, із міжнародноправової сфери.

РОЗДІЛ 2.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ІНСТИТУТУ ЕКСТРАДИЦІЇ

2.1. Поняття та принципи інституту видачі правопорушників

Серед численних напрямів співробітництва держав в галузі боротьби зі злочинністю злочинців особливе місце займає екстрадиція.

Екстрадиція, згідно з міжнародним правом – процес, за допомогою якого одна держава на прохання іншої здійснює повернення особи для судового розгляду за злочин, який карається законодавством держави, що звертається з проханням, і вчинений за межами держави притулку. До осіб, що видаються, можна віднести осіб, яких звинувачують у злочині, але ще не судили, тих, кого судили і засуджували, хто врятувався під вартою, та заочно засуджених. Запит відрізняє екстрадицію від інших заходів, таких як вигнання, вислання та депортація, що також призводять до примусового виселення небажаних осіб.

Інститут екстрадиції є комплексною системою правових норм. Приймаючи до уваги, що він знаходиться на стику міжнародного і національного права окремих держав, його реалізація здійснюється як внутрішньодержавними, так і міжнародно-правовими засобами.

Перш за все, необхідно внести ясність в питання термінології, так як це необхідно для правильного розуміння і розмежування відмінних по своїм змістом і суміжних з екстрадицією процедур передачі осіб, застосовуваних у сфері міжнародного співробітництва держав.

Відразу необхідно зазначити, що не викликає будь-якої серйозної дискусії співвідношення термінів «екстрадиція» [від фран. extradition - лат. Ex (з, поза) + tradition (передача)] і «видача», так як більшість теоретиків розглядають їх як тотожні. Хоча і на цей рахунок у юридичній літературі є окрема думка. Так, зокрема А.К. Романов та О.Б. Лисягін при розгляді питань екстрадиції відзначають, що «екстрадицію часто приймають за видачу, а

питання екстрадиції зводяться до питань видачі. Це призводить до того, що аналізу піддаються лише ті норми інституту екстрадиції, які в тій чи іншій мірі виявляються пов'язаними з видачею». Відзначаючи, що «екстрадиція і видача - не тотожні поняття» вони прийшли до помилкового висновку щодо віднесення передачі засудженого для відбування покарання в країну свого громадянства і видачі до самостійним формам екстрадиції [35].

У Великому юридичному словнику міститься наступне визначення: «Видача злочинців (екстрадиція) - передача злочинця державою, на території якого він знаходиться, іншій державі на вимогу останнього для залучення до кримінальної відповідальності до виконання яке вступило в законну силу вироку» [36].

Але на стор. 689 цього ж словника міститься інше визначення: «екстрадиція (Лат. Extradition) - видача однією державою іншій, особи для притягнення до кримінальної відповідальності». Як видно, в першому визначенні видачі мова йде про передачу злочинця для залучення до кримінальної відповідальності або виконання вироку, а в другому - про видачу особи тільки для притягнення до кримінальної відповідальності [36].

«Інститут екстрадиції як інституту права являє собою складність визначення правової природи її компонентів ці компоненти містять: норми конвенції, що регулюють сили у відносинах між державами договорів про правову допомогу; норми звичаєвого права, що розвивається в результаті тривалої практики держав і визнаються в якості юридично обов'язкових приписів належної поведінки; внутрішньої норми конституційного походження» [37].

В основі інституту видачі лежить принцип "Aut dedere aut iudicare" ("Або видай, або суди"), який означає, що особа, яка вчинила злочин, має понести покарання в країні, де воно було затримано, або в країні скоєння злочину, або в країні, в найбільшою мірою постраждала від злочину. Екстрадиція є спрямованим на реалізацію принципу невідворотності відповідальності актом міжнародної правової допомоги, заснованим на

принципах і нормах міжнародного права. З точки зору процесуального права видача - це процес передачі особи, яка вчинила злочин або обвинуваченого у вчиненні злочину, однією державою іншій державі, на території якої було вчинено злочин, або державі, громадянином якої ця особа є, або державі, проти інтересів якого направлено злочинне діяння.

Інститут екстрадиції - це важливий елемент міжнародного співробітництва. Його історичний розвиток починалося з часів становлення Київської Русі і триває по сьогоднішній день. Даний інститут є невід'ємною частиною кримінального права і кримінального судочинства, що дозволяє найбільш ефективно проводити державі політику щодо забезпечення безпеки суспільства.

Екстрадиція - видача особи, яка вчинила злочин, державою, на території якого воно перебуває, іншій державі, де було скоєно злочин, або громадянином якої вона є, для залучення останнього до кримінальної відповідальності або для приведення вироку у виконання.

Основні цілі екстрадиції: кримінальне переслідування особи, яка обвинувачується у вчиненні злочину і застосування до нього міри покарання у вигляді позбавлення волі на строк не менше одного року; виконання вироку суду, що передбачає покарання у вигляді позбавлення волі на строк не менше шести місяців або більше, щодо особи, яка ще не відбула покарання.

Нормативно-правова база даного інституту включає себе як національне законодавство країни, так і міждержавні договори і угоди.

Джерелами правового регулювання екстрадиції є як багатосторонні, так і двосторонні договори. Зокрема, Європейська конвенція про видачу правопорушників 1957 р., Додатковий протокол 1975 р. та Другий додатковий протокол 1978 р. до Конвенції 1957 р. (підписані в межах Ради Європи), Конвенція про правову допомогу і правові відносини в цивільних, сімейних та кримінальних справах 1993 р. (підписана в межах СНД), учасником яких є й Україна.

Європейська конвенція про видачу правопорушників 1957р. у ст. 1 зазначає, що держави-учасниці зобов'язуються видавати одна одній усіх осіб, які переслідуються компетентними органами запитуючої держави за вчинення правопорушення або які розшукуються зазначеними органами з метою виконання вироку чи постанови про утримання під вартою. Конвенція не містить конкретних видів злочинів, у зв'язку з вчиненням яких здійснюється видача, як критерій використовується вид покарання за вчинене правопорушення - видача здійснюється у зв'язку з правопорушеннями, які караються за законами запитуючої держави та запитуваної держави позбавленням волі або згідно з постановою про утримання під вартою на максимальний термін не менше одного року чи суворим покаранням. Якщо особа визнається винною і вирок про ув'язнення або постанова про утримання під вартою проголошується на території запитуючої держави, термін призначеного покарання має становити не менше чотирьох місяців.

Відповідно до принципу територіальності кримінального права, держави не застосовують своє кримінальне законодавство до дій, вчинених поза їх межами, крім захисту спеціальних національних інтересів. Однак, допомагаючи приборкувати злочинність, держави, як правило, готові співпрацювати у притягненні втікачів до відповідальності [38].

У сучасному міжнародному праві інститут видачі носить комплексний характер, так як норми про видачу злочинців містяться як в національному законодавстві окремих країн, так і визначаються міжнародними договорами. У більшості держав закони забороняють видачу власних громадян, що не дозволяє визнати практику невидачі власних громадян загальноновизнаною. Австралія, Великобританія, Ізраїль, Індія, Канада та США, які обумовлюють видачу власних громадян наявністю договору, в якому подібна видача передбачена.

У ряді країн видачі не підлягають особи, обвинувачені в скоєнні політичних злочинів, яким держави надають право притулку. З урахуванням того, що саме поняття політичних злочинів є досить складним і особливо

складно визначити характер злочину в тому випадку, якщо воно пов'язане з вчиненням кримінального діяння. Визначення характеру злочину входить до внутрішньої компетенції держави, на території якого знаходиться утікач, за винятком випадків, коли мова йде про работоргівлю, незаконному розповсюдженні наркотиків, незаконне захоплення повітряних суден та ін. Видача осіб, обвинувачених в скоєнні подібного роду діянь, правомірна, так як передбачена міжнародним правом.

Видача злочинців найчастіше здійснюється дипломатичним шляхом, проте можливі і безпосередні відносини між міністерствами юстиції та іншими вищими правовими органами зацікавлених держав.

Кожна держава самостійно вирішує питання про наділення конкретних органів правами в разі видачі злочинців. Як правило, цими правами наділяються судові або адміністративні органи. У багатьох випадках діють двосторонні механізми видачі.

Науковці виділяють три види екстрадиції:

-перший вид це, видача особи для притягнення її до кримінальної відповідальності;

- другим видом є видача особи для приведення судового вироку до виконання - полягає у передачі особи, яка засуджена іноземним судом і переховується від відбуття покарання, але затримана на території іншої держави;

- третім видом є видача на певний термін (наприклад, для розгляду справи в суді, в якій співучасниками є громадяни різних держав).

Екстрадиція є суверенним правом кожної держави. Обов'язок екстрадиції виникає лише на підставі взятих державою на себе міжнародних зобов'язань.

Вимогу про видачу особи може пред'явити держава:

- громадянином якої є злочинець;
- на території якої вчинено злочин;
- якій завдано шкоду злочинном.

Принципи, згідно з якими має здійснюватись екстрадиція:

- злочин передбачений у міжнародному договорі про видачу;
- принцип подвійної злочинності (злочин є караним як за законом держави, що вимагає видачі, так і за законом держави, до якої звернено вимогу);
- покарання тільки за той злочин, який був юридичною підставою видачі [39].

Міжнародний договір є в даний час основною підставою видачі. Держава має право видати злочинця у всіх випадках, але зобов'язана до цього вона стає тільки в разі наявності спеціального договору про видачу, причому тільки за ті злочини і на тих умовах, які закріплені в договорі.

В даний час в світі існує майже 2 тис. Договорів про видачу злочинців. В основному це двосторонні договори, але чимало і багатосторонніх - у Європі, Латинській Америці, на Близькому Сході (тобто регіональних міжнародних угод). Радою Європи прийнято Європейська конвенція про видачу злочинців 1957 року і додаткові протоколи до неї 1975 і 1978 рр. ЄС розробив нову концепцію екстрадиції, яка відображена в Конвенції про спрощену процедуру екстрадиції 1995 року, Конвенції про екстрадицію 1996 і в Рамковій вирішенні Європейської ради "Про європейську ордері на арешт і процедурах передачі осіб між державами-членами" 2001 р. Універсального міжнародного договору про екстрадицію не існує.

В рамках ООН розроблений Типовий договір про екстрадицію (резолюція ГА ООН № 45/116). Інститут міжнародного права радив державам укладати екстрадиційні угоди, оскільки саме вони є безумовною підставою видачі.

Хоча в сучасному міжнародному праві не існує норми, яка зобов'язує держави проводити видачу в відсутність відповідних угод, Інститут міжнародного права і Міжнародний конгрес кримінального права рекомендували державам проводити екстрадицію і під час відсутності договору.

Національні закони також є правовими підставами видачі злочинців. Більшість держав має в своєму внутрішньому характері норми про екстрадицію. Вони включаються в конституції, кримінальні та кримінально-процесуальні кодекси, до спеціальних законів про видачу. Ці норми проголошують загальні правила, яких конкретна держава дотримується у питаннях екстрадиції. Національні екстрадиційні закони можна розділити на два види:

1) що передбачають видачу лише при наявності міжнародної угоди (Гана, Малайзія);

2) допускають видачу в відсутність міжнародного договору (Великобританія, США, Бельгія, Ізраїль, Нідерланди, Туреччина).

Національні екстрадиційні закони встановлюють в основному збігаються правила: принципи невидачі політичних емігрантів і власних громадян; можливість переслідування виданої особи тільки за злочини, які послужили підставою вимоги про видачу, і ін.

В основі інституту екстрадиції лежить ряд принципів, як служать орієнтиром при тлумаченні норм договорів про видачу і застосуванні їх на практиці при розгляді та виконанні запитів про екстрадицію.

Принцип екстрадиції - це основні правила та настанови, що містяться в правових нормах міжнародних угод та договорів, що регулюють процедури екстрадиції (екстрадиція), а також у внутрішніх законах, особливо в Конституції, яка встановлює базову основу для екстрадиції (та відмови у видачі). Науковці виділили такі принципи екстрадиції: кримінальний принцип екстрадиції; принцип подвійної юрисдикції; принцип взаємності спеціалізації; принцип універсальності; принцип "не видачі своїх громадян" і принцип не видачі громадян своєї країни на території запитуваної країни; принцип внутрішньої злочинності; принцип закінчення строку давності; принцип відповідальності за вчинення політичних злочинів; принцип політичного притулку; принцип невисланя; якщо той самий злочин засуджений або кримінальне переслідування у цій справі припинено,

екстрадиція на території країни, що вимагає екстрадиції, здійснювати не повинна. Принцип особи, до якої вимагається видача; принцип відповідальності за вчинення фінансових злочинів (у сфері оподаткування та митних зборів); принцип екстрадиції громадян третіх країн; принцип відмови у видачі з гуманітарних причин; тимчасова видача, додаткова видача [39].

Якщо брати до уваги принципи системи екстрадиції, вчені ще не до кінця їх дослідили. Так, О. І. Виноградова розглядала певний аспект цього питання, а саме поділяючи принцип екстрадиції на загальний принцип та особливий принцип. Виноградова, як правило, включає такі принципи: не застосовувати силу або загрозу застосування сили; не застосовувати силу або загрозу силою; мирне врегулювання міжнародних суперечок; невтручання у внутрішні справи інших країн; міжнародне співробітництво; рівність та самовизначення людей; рівність національного суверенітету; ретельне виконання зобов'язань за міжнародним правом; повага прав людини; недоторканість кордонів; і територіальна цілісність. Особливо: не видавати громадян та політичних мігрантів; необхідність покарання; людська природа; захищати права своїх закордонних громадян [41, с. 91, 93].

Одним із основних принципом екстрадиції, який зазначається у ч. 1 ст. 2 Конвенції 1957 р., є принцип подвійної кримінальності [42, с. 213]. Відповідно до нього злочин є екстрадиційним, якщо він карається за законами обох держав, які вступають в екстрадиційні правовідносини. Покарання за злочин, що вчинила особа, повинне бути передбачено за національним кримінальним законодавством як держави, де особа знаходиться, так і держави, де був вчинений злочин і яка вимагає екстрадиції.

Одним із важливіших принципів інституту екстрадиції є принцип екстрадиційної (мінімальної) кари. Який прописаний в Частині 1 ст. 2 Конвенції 1957 р., і зазначає що екстрадиція правопорушників здійснюється у зв'язку із правопорушеннями, які караються за законами запитуючої сторони та запитуваної сторони позбавленням волі або згідно з постановою про утримання під вартою на максимальний термін не менше одного року чи

більш суворим покаранням. Вказаний принцип є, так би мовити, підставою для здійснення екстрадиції, тобто вчинення злочину, що карається позбавленням волі не менше ніж на один рік чи більш суворим покаранням. Принцип спеціалізації є обов'язковим для виконання державами, при відсутності цього принципу відсутній сам процес екстрадиції.

Також можна зазначити, до ч. 7 ст. 2 Конвенції 1957 р. будь-яка сторона може застосовувати принцип взаємності щодо будь-яких правопорушень, вилучених із сфери застосування конвенції згідно з цією статтею. Зміст цього принципу полягає в тому, що за відсутності міжнародного договору або конвенції держави можуть видати особу на засадах взаємності, тобто якщо одна держава видала особу іншій державі, то і інша держава повинна видати в подальшому особу. Принцип взаємності – є не обов'язковим принципом, але обов'язковості він набуває тоді, коли одна з двох держав видала особу відповідно до цього принципу. На початку принцип взаємності розглядається як право держав, а потім вже як обов'язок однієї з держав.

Принцип екстрадиції повинен включати принципи, які складають основу для екстрадиції та відмови у видачі підозрюваного, обвинуваченого або органу, що засуджує. Вчені розглядали ці принципи з точки зору розподілу цих принципів на обов'язкові принципи, що відкидають екстрадицію, та принципи, які можуть бути основою для екстрадиції. До першої групи належать такі принципи: не депортація громадян своєї країни, недепортація людей, які переслідуються на підставі дискримінації; принцип недискримінації (неможливо двічі покарати за той самий злочин); дипломатичний імунітет, а друга категорія імунітет особи - принцип захисту та принцип екстрадиції чи екстрадиції, принцип судової влади, або іншими словами, "проблема чи суд", метою яких є неминуче покарання [43, с. 238].

Принципи невидачі відображаються у ст. 3 «Імперативні підстави для відмови в видачі» та ст. 4 «Факультативні підстави для відмови в видачі» Типового договору про видачу 1990 р. У всіх цих принципах є спільна мета –

невидача осіб з метою захисту їх прав і свобод. Тому, можна сказати що всі принципи, які є підставою для невидачі осіб, доцільно об'єднати в єдину групу та назвати загальним поняттям: принцип невидачі. Принцип невидачі також може бути обов'язковим (імперативним) або необов'язковим (факультативним). Принципи екстрадиції мають певні ознаки, які застосовуються тільки в цьому інституту. Вони знаходять своє відображення в нормах міжнародних договорів або конвенціях, деякі з них – в нормах національних законів. Принципи екстрадиції представляють собою підставу для передачі або відмови в передачі особи. Принципи екстрадиції мають ознаки імперативності та факультативності (наприклад, більшість держав не видають власних громадян, а деякі держави за наявності міжнародного договору можуть видати власних громадян – Італійська Республіка, Республіка Білорусь тощо). Поєднання принципів кримінально-процесуального права і екстрадиції, наприклад, принцип *ad hoc* (ст. 14 Конвенції 1957 р.) [43].

Підсумовуючи сказане, науковці пропонують дати власне визначення принципам інституту екстрадиції. Принципи інституту екстрадиції – це закріплені в нормах спеціальних міжнародних договорів (конвенцій) або відображені в нормах національних законів загальні положення та основні ідеї, що визначають суть, зміст, мету взаємовідносин держав щодо екстрадиції осіб та мають як імперативний, так і факультативний характер. У процесі екстрадиції застосовуються і традиційні принципи кримінальнопроцесуального права: принцип презумпції невинуватості, принцип рівності людей перед законом і судом, публічність, гласність, право на захист, право на честь та гідність тощо. Вказані принципи використовуються не як підстави для екстрадиції або відмови в екстрадиції, але застосовуються під час екстрадиції. До принципів екстрадиції, слід віднести такі фундаментальні положення, як забезпечення прав і свобод особи, яка видається, ознайомлення її з висунутим щодо неї обвинуваченням та нормами законів, за якими кваліфіковані її дії. Принцип «видай або суди»

деякі науковці розглядають як основний принцип екстрадиції, принцип, що складає основу інституту екстрадиції [44, с. 51]. З такою ж думкою можна погодитись, бо самою суттю екстрадиції є покарання особи, а принцип «видай або суди» точніше відображає зміст вказаного інституту, тому цей принцип належить до принципів інституту екстрадиції. До групи спеціальних принципів можна віднести принцип *ad hoc*: видана особа не може переслідуватися, засуджуватися або затримуватися з метою виконання вироку чи постанови про утримання під вартою ні за яке правопорушення, вчинене до її видачі, крім правопорушення, за яке вона була видана, і її особиста свобода ні з яких інших причин не може обмежуватися [44, с. 86] (ч. 1 ст. 14 Конвенції 1957 р.).

Можна дійти до висновку, що інститут екстрадиції має свою складну систему функцій і принципів. Частину цих принципів виділяють в нормах міжнародних договорів, конвенціях і мають вигляд підстав для екстрадиції або підстав відмови в екстрадиції, а деякі використовуються у національному законодавстві. Інші принципи екстрадиції не застосовуються для підстави екстрадиції або відмови в екстрадиції, але застосовуються під час екстрадиції як принципи кримінально-процесуального права, частиною якого є інститут екстрадиції.

Принципи інституту екстрадиції – це закріплені в нормах спеціальних міжнародних договорів (конвенцій) або відображені в нормах національних законів загальні положення та основні ідеї, що визначають суть, зміст, мету взаємовідносин держав щодо екстрадиції осіб та мають як імперативний, так і факультативний характер.

2.2. Практика ЄСПЛ щодо екстрадиції

Інститут екстрадиції, безумовно, слід розглядати як явище, яке зазнає зміни в процесі розвитку інтеграції держав. Спрощення режимів перетину кордонів держави, що дозволяє індивідам вільніше переміщатися між

державами, вдосконалення інформаційних технологій дозволяє говорити про нові складні питання, що з'являються при аналізі цієї інституції.

Однією з таких складних проблем є співвідношення інституту екстрадиції та його реалізації в порівнянні з правами людини і їх захистом.

Обов'язок щодо дотримання та захисту прав людини пов'язана в даному випадку із забезпеченням прав особи, щодо якої приймається рішення про екстрадицію. Ухвалення основних документів у сфері прав людини визначило закріплення міжнародних стандартів щодо захисту і, крім того, вплинуло на створення контрольних механізмів в особі міжнародних установ для їх забезпечення.

Виконання міжнародно-правових зобов'язань держави щодо екстрадиції не позбавляє необхідності дотримання правоохоронними органами прав особи, видача якої запитується. Аналіз практики Європейського суду з прав людини свідчить про численні порушення гарантованих Європейською конвенцією прав та свобод людини під час екстрадиції особи в межах міжнародного співробітництва під час кримінального провадження. Результатом таких порушень стали напрацьовані європейською спільнотою позиції щодо дотримання основоположних прав особи під час вирішення питання про видачу особи іншій державі. Тож, відповідно до практики Європейського суду з прав людини, уповноваженні правоохоронні органи Україні мають при прийнятті рішення про видачу особи, видача якої запитується, враховувати наступні фактори, що впливають на дотримання основоположних прав і свобод [45].

Важливе значення для забезпечення правозахисного фактора в екстрадиційній процесі має практика Європейського суду з прав людини.

Європейський суд неодноразово у своїх рішеннях підтверджував, що правові інститути в боротьбі зі злочинністю не можуть ігнорувати міжнародновизнаних права людини і повинні спиратися на безумовне надання правових гарантій особі, щодо якої застосовуються відповідні

заходи примусу. Незважаючи на те, що в Європейській конвенції про захист прав людини 1950 р не передбачено спеціальної норми, присвяченій правовому захисті особи яку екстрадують, практика суду, пов'язана з тлумаченням ст. 2 (право на життя) - *Soering v. UK* (1989) ; ст. 3 (захист від катувань або нелюдського або такого, що принижує гідність, поводженню чи покаранню - *Bensaid v. U. K.* (2001), *Ryabikin v Russia* (2008) ; ст. 5 (захист свободи і особистої недоторканності) - *Bozano v. France* (1986), *Quinn v. France* (1995) 10, *Soldatenko v. Ukraine* (2008); ст. 6 (справедливий судовий розгляд) - *Einhorn v France* (2001) , *Ismoilov and others v. Russia* (2008) , В яких порушувалися питання видачі, безумовно, сприяла подальшому посиленню захисту прав особи, яка підлягає видачі.

Для захисту прав осіб, залучених до екстрадиційну процедуру, важливу роль відіграє можливість звертатися до Європейського Суду відповідно до правилами 39 і 40 Регламенту суду, Що призводить до запобігання видачі або до скасування рішення про видачу і повернення виданої особи (*Shamayev and 12 Others v. Georgia and Russia* (2005) , *Nasrulloev v. Russia* (2007), *Garabayev v. Russia* (2007)).

Міжнародні зобов'язання держав у сфері захисту прав людини об'єктивно припускають ретельний розгляд питання про можливості порушення прав особи яку екстрадують, пов'язаного з переслідуванням внаслідок політичних переконань, національної та расової приналежності, відсутності мінімальних гарантій в процесі судового розгляду і т.д.

Хоча розгляд подібних питань істотно ускладнює екстрадицію особи, в цілому використання різних правових інститутів в боротьбі зі злочинністю не можуть ігнорувати міжнародно-визнані права людини і мають спиратися на безумовне надання правових гарантій особі, щодо якої застосовуються відповідні примусові міри .

Так, розглядаючи справу *Tomasí v. France*, Європейський суд з прав людини підкреслив, що потреби слідства і безумовна складність боротьби з злочинністю, і зокрема з тероризмом, не можуть вести до обмеження захисту

фізичного стану людини. У справі Fox, Campbell and Hartley v. U.K., пов'язаного з терористичною діяльністю, Європейський суд вказав на необхідність забезпечення відповідного балансу між захистом інститутів демократії як загального інтересу і захистом індивідуальних прав [46].

Ця теза в рівній мірі може бути віднесений і до екстрадиції з урахуванням того, що видача особи найсерйознішим чином зачіпає фундаментальні права і свободи особистості. Я. Броунли абсолютно справедливо вказав, що видача правомірна тільки в тому випадку, якщо при даних фактичних обставин вона не представляє собою співучасті в порушенні прав людини або в злочинах проти міжнародного права [47].

Аналіз практики Європейського суду з прав людини щодо порушень основоположних прав особи, видача (екстрадиція) якої запитується, дозволив визначити наступні фактори, що впливають на гарантії дотримання прав і свобод особи, та які необхідно враховувати при прийнятті відповідних рішень:

1. Законність затримання з метою екстрадиції.

Відповідно до частини 1 статті 5 Європейської конвенції кожен має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом: а) законне ув'язнення особи після засудження її компетентним судом; б) законний арешт або затримання особи за невиконання законного припису суду або для забезпечення виконання будь-якого обов'язку, встановленого законом; с) законний арешт або затримання особи, здійснене з метою допровадження її до компетентного судового органу за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення або якщо обґрунтовано вважається необхідним запобігти вчиненню нею правопорушення чи її втечі після його вчинення;

Порушення цього права було визнане в Справі "Солдатенко проти України" (Заява N 2440/07). Суд встановив, що захист права осіб, яких затримано і взято під варту, на судовий контроль має відповідати законності застосованого до них заходу. Відповідний засіб юридичного

захисту має бути для затриманої особи доступним під час її перебування під вартою і надавати їй можливість домогтися невідкладного судового контролю законності тримання її під вартою та, за відповідних обставин, домогтися свого звільнення [48].

2. Гарантування безпеки у разі екстрадиції особи (в контексті статті 3 Європейської конвенції).

Питання екстрадиції особи має вирішуватися не автоматично, а після ретельного вивчення всіх відповідних чинників та конкретного кримінального провадження. Відсутність індивідуального підходу і неврахування ситуації з правами людини у запитуючій стороні при ухваленні рішення про екстрадицію суперечить вимогам статті 3 Європейської конвенції. Так, у справі «Салах Шеєх проти Нідерландів» Європейський суд з прав людини визнав, що в разі повернення заявника до Сомалі буде порушено статтю 3 Європейської конвенції, оскільки національні органи влади не могли гарантувати його безпеки [49, п.147].

Тому дуже важливим для компетентних органів запитуваної держави є переконатися в тому, що з боку запитуючої сторони до підлягаючого екстрадиції не буде застосовано ніяких дій, які порушують його права за Європейською конвенцією. Прикладом можна привести позитивне рішення Європейського Суду з прав людини по справі «Ісмоїлу та інші проти Росії», згідно з якою 12-ти громадянам Узбекистану, яким загрожувала екстрадиція з Російської Федерації на батьківщину, було надано політичний притулок в Швеції. Таким чином, Суд поправив рішення правоохоронних органів Російської Федерації про екстрадицію, оскільки Заявники стверджували, що їх екстрадиція в Республіку Узбекистан може загрожувати їм нелюдським або принижуючим гідність поведження і навіть смертною карою. Також, слід відзначити, що особливе місце при захисті прав і свобод людини в інституті екстрадиції займає відмова у видачі осіб по міркувань не гуманності покарання. У цьому випадку має місце відмова запитувачу державі, оскільки можуть бути застосовані жорстокі, нелюдські або принизливі людської

гідності види покарання. Наприклад, справа «Джабарі проти Туреччини », в якій особа повідомила про те, що надійшла перелюб в Ірані і покинула держава, перш ніж у неї було розпочато кримінальний процес. Вона стверджувала, що в разі її передачі з Туреччини на територію Ірану вона буде засуджена до однієї з форм нелюдського покарання, а саме закидання камінням до смерті, побиттю батогами, що заборонено ст. 3 Європейської конвенції про захист прав і основоположних свобод 1950 року.

У справі Ходжаєв проти Росії, 12.05.2010, заявник звинувачувався в причетності до забороненої Таджикистаном і Верховним Судом РФ до організації «Хізб ут-Тахрір» .

ЄСПЛ вказав, що в таких справах, де заявник стверджує, що він або вона є членом групи, яка систематично піддається жорстокому поводженню, вступає в дію захист, передбачена ст.3 Конвенції, якщо заявник доведе на підставі інформації, що міститься в недавніх доповідях незалежних міжнародних організацій із захисту прав людини або в державних джерелах, що є достатньою підставою вважати про поширеність зазначеного звернення і членство заявника в представлення інтерес групі.

Заявник перебував у розшуку в Таджикистані, оскільки звинувачувався в причетності до діяльності , що він заперечував. Беручи до уваги доповіді авторитетних організацій, Суд порахував, що є достатні підстави вважати про наявність переслідування членів або прихильників такої організації, яка характеризується як політичними, так і релігійними цілями.

Саме в таких випадках країна, якій було направлено запит щодо видачі особи повинна вирішити питання про те, чи є гуманним покарання за вчинене суспільно - небезпечного діяння.

3. Гарантування справедливого судового розгляду у разі екстрадиції особи (в контексті статті 6 Європейської конвенції).

Вирішуючи питання про екстрадицію особи компетентні органи управління держави яка запитує мають надати додаткові гарантії ,що в разі екстрадиції, особі буде забезпечено право на справедливий судовий розгляд.

Зі своєї сторони компетентні органи держави, до якої надійшов запит про екстрадицію особи, мають вивчити відповідні міжнародні матеріали, в яких характеризується ситуація щодо дотримання принципу справедливості судового розгляду. Питання за статтею 6 Європейської конвенції у зв'язку з рішенням про екстрадицію може бути порушене лише за виняткових обставин, коли особі вже відмовлено або існує ризик того, що їй відверто відмовлять у справедливому судовому розгляді її справи в запитуючій країні.

4. Вичерпання та ефективність національних засобів захисту.

Важливе значення для захисту прав і свобод людини, залученої до процедури екстрадиції, є можливість відмови у видачі, якщо особа було засуджено в державі, але не мала достатньої можливості для забезпечення свого захисту, і не буде мати можливості для проведення повторного слухання справи в його присутності. Дана підстава, застосовується лише у випадках, коли у кримінальній справі стосовно особи, видача якої зроблено за запитом, судом держави вже було винесено рішення, і визнана особу винною, тобто мова йде виключно про видачу для звернення винесеного щодо неї вироку у виконання.

Необхідно відзначити, що захист прав людини в екстрадиційний процесі характерна не тільки для міжнародних судових органів. Національні суди також визнають можливим порушенням будь-якої особи в області прав людини в якості підстави для відмови у видачі цієї особи.

Так, Верховний суд Нідерландів відмовився видати американського сержанта на тій підставі, що Нідерланди є учасником Протоколу № 6 Європейської конвенції про захист прав людини і основних свобод, яка забороняє смертну кару за злочини, вчинені не в воєнний час. Французька Державна рада позначила, що видача не здійснюється, якщо судова система запитуючої держави не поважає основні права і свободи. Ірландські суди відмовляли в екстрадиції, якщо норми правосуддя, що склалися в запитуючій державі не відповідали конституційним гарантіям, що містяться в

Конституції Ірландії. Швейцарський Федеральний суд постановив, що приєднання Швейцарії до Європейської Конвенції про видачу правопорушників змінило закон про видачу таким чином, що Швейцарія повинна забезпечити, що видача не порушуватиме права, що гарантують Європейською конвенцією. Іспанія відмовила в видачу Крістофера Скейза в Австралію, частково по конституційним причинам. Гучною справою була спроба екстрадиції генерала Аугусто Піночета із Сполученого Королівства до Іспанії. У той час як міністр внутрішніх справ прийняв рішення не видавати генерала Піночета на підставі його придатності для судового розгляду, зокрема, внаслідок психічного і фізичного здоров'я, це рішення можна розглядати в більш широкому контексті прав людини. Міністр внутрішніх справ Великобританії заявив, що з огляду на звинувачення, які були представлені проти Піночета в цій справі, не може бути справедливого судового розгляду в будь-якій країні, що призведе до порушення статті 6 Європейської конвенції про захист прав людини в тих країнах, які до неї приєднані.

Таким чином, можна зробити висновок, що питання дотримання прав і свобод людини в інституті екстрадиції (видачі осіб), а також їх захист має важливе значення як у внутрішній, так і зовнішній політиці будь-якої суверенної держави. Жодна країна не в змозі врегулювати правові відносини з іншими державами, якщо нею не підтримуються міжнародно-правові акти з питань захисту прав і свобод, які вчинили злочин.

Отже, розвиток інституту екстрадиції в напрямку захисту прав людини є закономірною тенденцією. Разом з тим, не можна не враховувати й інший бік – інтереси боротьби зі злочинністю. Захист прав людини не повинен стати перешкодою на шляху реалізації принципу невідворотності покарання. Цей момент відзначається і Європейським судом з прав людини, що звертає увагу на необхідність відповідного балансу між захистом інститутів демократії від злочинності як загального інтересу і захистом прав індивіда.

Таким чином, аналіз практики Європейського суду з прав людини щодо порушень основоположних прав особи, видачі (екстрадиції) якої запитується, дозволив визначити наступні фактори, що впливають на гарантії дотримання прав і свобод особи, та які необхідно враховувати при прийнятті відповідних рішень: 1) законність затримання з метою екстрадиції; 2) гарантування безпеки у разі екстрадиції особи (в контексті статті 3 Європейської конвенції); 3) гарантування справедливого судового розгляду у разі екстрадиції особи (в контексті статті 6 Європейської конвенції); 4) вичерпання та ефективність національних засобів захисту.

2.3. Застосування Європейської конвенція про видачу правопорушників від 13 грудня 1957 року

Джерелами правового регулювання екстрадиції є як багатосторонні, так і двосторонні договори. Зокрема, Європейська конвенція про видачу правопорушників 1957 р.

Сфера дії Конвенції про видачу обмежена, її підписали держави які є членами Ради Європи, хоча допускається приєднання до Конвенції держав, які не є членами Ради Європи, на запрошення Комітету міністрів Ради Європи (за умови одноголосного схвалення членів Ради). Держави, які підписали Конвенцію, взяли на себе зобов'язання за умови дотримання положень і умов, викладених в конвенції, видавати один одному всіх осіб, щодо яких компетентні органи запитуючої сторони здійснюють судочинство у зв'язку з будь-яким злочином або які розшукуються зазначеними органами для приведення в виконання вироку або постанови про арешт [50].

Правову основу даного міжнародного документа складають взаємні зобов'язання договірних сторін з приводу видачі певного кола осіб, щодо яких Сторона, яка запитує сторона бажає виконати вимоги вироку або веде судовий розгляд [51, с. 42]. У конвенції обмовляється характер

правопорушень, за вчинення яких можлива видача. У їх число, як і в разі до Типового договору, увійшли ті злочини, за які законодавством запитуваної та запитуючої сторін передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на максимальний термін принаймні в один рік, або більш серйозне покарання.

Європейська конвенція про видачу правопорушників 1957р. у ст. 1 зазначає, " що держави-учасниці зобов'язуються взаємно видавати всіх правопорушників, які переслідуються компетентними органами запитуючої країни, або тих, кого ці органи розшукують для виконання покарань або розпоряджень про затримання. Конвенція не включає конкретні види злочинів, пов'язаних з екстрадицією. Конвенція стверджує, що екстрадиція правопорушників є злочином, який карається відповідно до законодавства сторони, що запитує. Якщо особа визнана винною та на території запитуючої сторони винесено вирок про позбавлення волі або утримання під вартою, вирок повинен бути засуджений як мінімум до чотирьох місяців. Якщо законодавство сторони згодом забороняє видачу у зв'язку з іншими злочинами, ця сторона повідомляє про це Генерального секретаря. Генеральний секретар повідомляє інших підписантів Конвенції (стаття 2)) [52].

Згідно ст. 2 Конвенції 1957 р будь-яка сторона, закон якої не передбачає видачу за деякі злочини, може в тій мірі, в якій це її стосується, виключити такі злочини зі сфери застосування Конвенції. Більш того, будь-яка сторона, яка бажає скористатися правом, передбаченим ст. 2 Конвенції 1957 р. в момент здачі на зберігання своєї ратифікованої грамоти або документа про приєднання надсилаються Генеральному секретарю Ради Європи або список злочинів, у зв'язку з якими дозволена екстрадиція, або список злочинів, у зв'язку з якими видача виключається.

Стаття 3 Конвенції 1957 р. вперше вводить в науковий обіг поняття «політичні злочини» і встановлює: екстрадиція не здійснюється, якщо злочин, у зв'язку з яким вона запитується, розглядається запитуваною

стороною в якості політичного злочину або як злочин, пов'язаний з політичним злочином.

Виходячи з цього, що положення ст. 3 Концепції повинні застосовуватися таким чином, щоб забезпечити невідворотність відповідальності за вчинення злочинів, що підпадають під дію Конвенції. Поряд зі злочинами, зазначеними в Додатковому протоколі 1975 р до Європейської конвенції про видачу 1957 р. зокрема додаються, такі діяння:

1) злочини проти людства, передбачені в ст. II і III Конвенції про припинення злочину апартеїду і покарання за нього (1973) і ст. 1 і 4 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведження і покарання (1984);

2) злочини, передбачені в ст. 85 Додаткового протоколу 1 до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р. стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (1977), і ст. 1 і 4 Додаткового протоколу II до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 р. стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру (1977);

3) правопорушення, передбачені в Конвенції про боротьбу з незаконним захопленням повітряних суден (1970), Конвенції про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки цивільної авіації (1971), і Протоколі про боротьбу з незаконними актами насильства в аеропортах, що обслуговують міжнародну громадянську авіацію (1988), що доповнює вищезгадану Конвенція 1971 р .;

4) серйозні правопорушення, передбачені в Конвенції про запобігання обертанні і покарання злочинів проти осіб, які користуються міжнародним захистом, у тому числі дипломатичних агентів (1973);

5) злочини, передбачені в Міжнародній конвенції про боротьбу із захопленням заручників (1979);

6) правопорушення, передбачені в Конвенції про фізичний захист від ядерної зброї (1980);

7) правопорушення, передбачені в Конвенції ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин (1988), а також інші злочини, передбачені в багатосторонніх міжнародних договорах.

Стаття 6 Конвенції 1957 р. регулює проблему видачі власних громадян, встановлюючи право сторін відмовити у видачі своїх громадян. В рамках своїх правомочностей кожна сторона може шляхом заяви, зробленої в момент підписання або здачі на зберігання своєї ратифікаційної грамоти або документа про приєднання, дати визначення свого розуміння терміна «громадяни» за змістом Конвенції. Відповідно, громадянство визначається в момент прийняття рішення про екстрадицію. Однак якщо відповідна особа спочатку визнається в якості громадянина запитуваної сторони протягом періоду з моменту прийняття рішення і до моменту запланованій передачі, запитувана сторона може скористатися положенням даної статті.

У ст. 16 Конвенції 1957 р регулюється інститут тимчасового арешту. Тут зафіксовано право компетентних органів запитуючої сторони звертатися з проханням про попереднє затримання розшукуваної особи. Компетентні органи запитуваної сторони приймають рішення з даного питання відповідно за її законом.

Згідно ст. 18 Конвенції 1957 р якщо відповідна особа не було передано в зазначену дату, вона може бути звільнена після закінчення 15 днів і в будь-якому випадку звільняється після закінчення 30 днів. Запитувана сторона може відмовити в його видачі за одне і те ж злочин. Також якщо не залежать від неї обставини перешкоджають стороні в передачі або прийомі особи, яка підлягає видачі, вона повідомляє іншу сторону. Обидві сторони домовляються про нову дату передачі, і застосовуються положення цієї статті.

Стаття 21 Конвенції 1957 р. регламентує питання транзиту. Права і зобов'язання сторін щодо цього позначені таким чином: транзит через територію однієї з договірних сторін дозволяється за надання запиту за умови, що відповідний злочин не розглядається стороною, у якої запитується

транзит, як злочину політичного або чисто військового характеру, що має відношення до ст. 3 і 4 Конвенції 1957.

Додатковим протоколом 1975 р. до Конвенції 1957 р. визначається коло злочинних діянь, які підпадають під регламентації. З аналізу тексту даного документа можна зробити висновок, що зазначені нижче злочинні діяння не є політичними і, відповідно, випадають зі сфери застосування Конвенції 1957 р.

а) злочини проти людства, зазначені в Конвенції про попередження злочину геноциду і покарання за нього, прийнятій Генеральною асамблеєю ООН 9 грудня 1948 р .;

б) порушення, зазначені в ст. 50 Женевської конвенції про поліпшення долі поранених і хворих в діючих арміях (1949 г.), ст. 51 Женевської конвенції про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі (1949 г.), ст. 130 Женевської конвенції про поводження з військовополоненими (1949 г.), ст. 147 Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни (1949 г.);

в) будь-які порівнянні порушення законів війни, що діють при вступі Додаткового протоколу 1975 р до Конвенції 1957 року у силу, і звичаїв війни, що існують на цей час, які ще не передбачені вище-згаданими положеннями Женевських конвенцій.

Другий додатковий протокол 1978 р. до Конвенції 1957 року у основному визначає процедурні аспекти подачі запиту про екстрадицію в гл. V (ст. 5) і встановлює, що відповідне прохання має бути викладена в письмовій формі та надсилатися міністерством юстиції запитуючої сторони міністерству юстиції запитуваної сторони.

У Конвенції закріплені підстави для відмови у видачі, пов'язані з характером злочину (невидача політичних злочинців), особливостями місця вчинення злочину (якщо злочин повністю або частково скоєно на території запитуваної держави), термінами давності, незакінченою судовим розглядом

і можливим застосуванням смертної кари, видачу не здійснюється, якщо запитувана сторона має суттєві підстави вважати, що прохання про видачу у зв'язку зі звичайним кримінальним злочином була зроблена з метою судового переслідування або покарання особи на підставі її раси, релігії, національності або політичними переконаннями або що становище такої особи може бути завдано збитків по кожній з цих причин, зокрема:

1) договірна держава має право відмовити у видачі власних громадян;
2) запитувана держава може відмовити у видачі відповідної особи за правопорушення, яке за її законодавством вважається вчиненим повністю або частково на її території;

3) відмовити у видачі відповідної особи, якщо компетентні органи цієї держави переслідують її у зв'язку із правопорушенням, за яке вимагається видача;

4) якщо компетентні органи запитуваної держави проголосили остаточне рішення щодо відповідної особи у зв'язку з правопорушенням, за яке вимагається видача;

5) якщо відповідна особа, згідно із законодавством запитуючої або запитуваної держави, не підлягає переслідуванню чи покаранню у зв'язку із закінченням строку давності;

6) якщо правопорушення, за яке вимагається видача, карається смертною карою за законодавством запитуючої держави і якщо законодавство запитуваної держави не передбачає смертної кари за таке саме правопорушення або вона, як правило, не виконується, та у видачі може бути відмовлено, якщо запитуюча держава не надасть запитуваній державі достатніх гарантій того, що смертний вирок не буде звернуто до виконання [52].

Також в Європейській конвенції про видачу докладним чином регламентовані питання, пов'язані з направленням запиту, наданням супровідних документів, затриманням і передачею розшукуваної особи,

транзитом, передачею власності, витратами, понесеними у зв'язку з видачею, питання видачі особи третій державі та ін.

Примітно те, що в ч.ч. 1, 2 ст. 28 Конвенції про видачу передбачено, що дана конвенція щодо держав, до яких вона застосовується, «має переваги перед положеннями будь-яких двосторонніх договорів, конвенцій або угод, що регулюють видачу між будь-якими двома договірними Сторонами. Договірні Сторони можуть укласти між собою двосторонні або багатосторонні угоди тільки для того, щоб доповнити положення цієї Конвенції або сприяння застосуванню викладених в ній принципів » [47].

Таким чином, якщо міжнародний договір України, укладений з державою - учасником Європейської конвенції про видачу, містить інші правила, ніж зазначена Конвенція, то переважної силою володіють положення даної Конвенції за умови, що такі інші правила не пов'язані з доповненням її положень або полегшенням застосування викладених в ній принципів . Дана умова особливо важливо в світлі того, що Україна разом з Азербайджаном, Вірменією, Грузією, Молдовою і Російською Федерацією є одночасно учасниками Європейської конвенції про видачу 1957 року і Конвенції про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах 1993 року, яка також регулює питання, пов'язані з екстрадицією. Все більшого поширення в сучасному міжнародному праві отримують договори, що регулюють питання правової допомоги у кримінальних справах.

Обсяг правової допомоги, що надається за даними договорами надзвичайно широкий і включає практично всі дії по національному процесуальному законодавству [54, с. 106]. Найчастіше в таких договорах містяться і положення про видачі злочинців

Згідно з Конвенцією 1957 р., встановлено вимоги щодо запиту на видачу підтверджуючих документів (ст. 12). Зокрема, запит супроводжується:

1) оригіналом або завіреною копією обвинувального вироку та постанови суду або постанови про негайне затримання чи ордера на арешт або іншого розпорядження, яке має таку саму силу і видане відповідно до процедури, передбаченої законодавством запитуючої держави;

2) викладом правопорушень, за які вимагається видача. Час і місце їх вчинення, їх юридична кваліфікація і посилання на відповідні правові положення зазначаються якнайточніше;

3) копією відповідних законодавчих актів або, коли, це неможливо, викладом відповідного закону і, за можливістю, якнайточнішим описом відповідної особи, а також будь-якою іншою інформацією, яка може сприяти встановленню її особистості та громадянства [50].

"Конвенція про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах" 1993 року стверджує, що обидві сторони зобов'язані видавати осіб на своїх територіях, переслідувати цих осіб або виконувати судові рішення на вимогу одна одної. Якщо особа вчинила діяння, яке карається законодавством обох сторін і повинно бути засуджене до позбавлення волі на строк до одного року, його екстрадують до кримінального провадження. Якщо особа вчиняє діяння, передбачене кримінальним законодавством обох сторін, і засуджується до шести місяців і більше позбавлення волі, вона буде видана для виконання вироку.

Екстрадиція не здійснюватиметься у таких випадках: особа є громадянином сторони, яка вимагає екстрадиції; коли запит надійде через закінчення строку позовної давності або інших законних причин щодо особи, яку вимагають про екстрадицію, вона може не має базуватися на запитуваній стороні. Позов може не забезпечити виконання рішення, а екстрадиція повинна бути здійснена на території сторони. За той самий злочин рішення або рішення про закінчення процедури у цій справі вже набрали чинності і ґрунтується на законі сторони або іншої сторони. За цей злочин закон вимагає приватного обвинувачення (на прохання жертви).

Якщо запит на екстрадицію надходить з кількох країн, сторона, яка подає запит, повинна вирішити, яким із цих вимог має бути виконано.

До кримінального переслідування екстрадованих осіб застосовуються такі обмеження: Без згоди екстрадованої сторони екстрадована особа не може бути притягнута до відповідальності або покарання за злочини, скоєні до її екстрадиції без екстрадиції.

Сторони повідомляють одна одну про результати провадження у кримінальній справі проти виданої особи. На вимогу сторони, яка видала особу, їй надсилається і копія остаточного рішення.

Запит на видачу повинен містити:

- 1) найменування запитуваної установи;
- 2) опис фактичних обставин діяння і текст закону запитуючої держави, на підставі якого це діяння визнається злочином;
- 3) прізвище, ім'я, по батькові особи, яка підлягає видачі, її громадянство, місце проживання або перебування, за можливістю опис зовнішності та інші відомості;
- 4) вказаний розмір шкоди, спричиненої злочином (ст. 58 Конвенції 1993 р.) [51].

Отже, можна дійти до висновку, що ключовим міжнародним актом в досліджуваній сфері слід визнати Європейську Конвенцію про видачу 1957 р., в якій зібрані і детальним чином регламентовані основні питання, пов'язані з процедурою екстрадиції.

Європейська конвенція 1957 р закріплює, що вона замінює собою положення будь-яких двосторонніх договорів, угод, конвенцій з питань видачі, і сторони можуть укладати двосторонні договори тільки для доповнення. З одного боку, такий підхід в Конвенції призводить до вирішення проблеми колізії між положеннями двосторонніх і багатосторонніх договорів про видачу, показує загальну зацікавленість всіх держав даної системи в оперативному здійсненні правосуддя, що забезпечує ефективність даної системи. З іншого боку, такий підхід веде до втрати

універсальності норм, що регулюють видачу осіб, а також створює складності правоприменителям країн даної системи при пошуку найбільш ефективних норм для забезпечення міжнародного співробітництва в справі розслідування злочинів.

Дана конвенція увібрала в себе найбільш прогресивні і дієві підходи до регулювання видачі злочинців і служить засобом уніфікації досліджуваного інституту. Регулювання відносин у сфері екстрадиції також здійснюється багатосторонніми договорами, які присвячені боротьбі з окремими видами злочинних діянь. Вони доповнюють існуючі двосторонні і багатосторонні угоди про видачу, а в разі відсутності таких, самі виступають правовою основою здійснення екстрадиції.

РОЗДІЛ 3.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ ЕКСТРАДИЦІЇ В ПРАВІ УКРАЇНИ

Вирішення завдань кримінального провадження детермінує необхідність використання різних кримінально-процесуальних механізмів, які, як правило, мають процедурні особливості. Одним із таких механізмів є екстрадиція, яка здійснюється відповідно до норм міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також положень національного законодавства. Ця процедура має специфічну мету – видачу особи, яка вчинила злочин, для подальшого притягнення до кримінальної відповідальності або для виконання вироку суду, однак за межі загальних завдань вона не виходить, а є частиною кримінального процесу, кінцевим результатом якого є покарання особи за вчинений злочин [52].

Під видачею особи, яка вчинила кримінальний злочин (екстрадиція), розуміється видача особи державі, компетентними органами якої ця особа розшукується для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку. Екстрадиція включає наступні етапи: 1) офіційне звернення про встановлення місця перебування на території запитуваної Держави особи, яке необхідно видати, та видачу такої особи; 2) перевірку обставин, які можуть перешкоджати видачі; 3) прийняття рішення за запитом; 4) фактичну передачу такої особи під юрисдикцію Держави.

Сутність видачі особи, яка вчинила кримінальний злочин (екстрадиція), виходить із змісту і обсягу такого напрями співпраці, визначається міжнародними зобов'язаннями України.

Міжнародне співробітництво в кримінальному провадженні можливе за умови, якщо за законом України хоча б за один із злочинів, у зв'язку з якими запитується видача, передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на максимальний строк не менше одного року або особу засуджено до

покарання у вигляді позбавлення волі і невідбутій строк становить не менше чотирьох місяців.

Кримінальні процесуальні відносини, пов'язані з видачею особи, яка вчинила кримінальний злочин (екстрадиція) з України, починаються із затримання такої особи на території України. Таке затримання згідно ч. 1 ст. 582 КПК України здійснюється уповноваженою посадовою особою (особою, якій згідно із законом надано право здійснювати затримання). Цими особами можуть бути, наприклад працівники поліції або прикордонної служби.

Головним принципом такого затримання є розшук особи правоохоронними органами інших держав. При цьому процедура затримання повинна відбуватися виключно в рамках чинного законодавства України. Так, згідно зі ст. 208 КПК України уповноважена посадова особа, яка здійснила затримання особи, повинна негайно повідомити затриманому зрозумілою для нього мовою підстави затримання та у вчиненні якого злочину він підозрюється. Особливу увагу необхідно звертати на роз'яснення прав такій особі, причому в цьому випадку необхідно виконувати як загальні вимоги, передбачені ч. 4 ст. 208 КПК України, так і вимоги ст. 581 КПК України, згідно з якими затриманий має наступні права: 1) мати захисника і побачення з ним в умовах, що забезпечують конфіденційність спілкування, на присутність захисника під час допитів; 2) отримувати медичну допомогу; 3) давати пояснення, показання або не говорити нічого з приводу підозри проти нього; 4) негайно повідомити іншим особам (близьких родичів, членів сім'ї чи інших осіб за вибором цієї особи) про його затримання і місце перебування відповідно до положень ст. 213 КПК України; 5) вимагати перевірку обґрунтованості затримання; 6) знати, у зв'язку з яким кримінальним злочином надійшов запит про його видачу; 7) брати участь у розгляді судом питань, пов'язаних з її утриманням під вартою і запитом про її видачу; 8) знайомитися із запитом про видачу або отримати його копію; 9) оскаржити рішення про утримання під вартою, про задоволення запиту про видачу; 10) висловлювати в судовому засіданні власну думку за запитом про

видачу; 11) звертатися з проханням про застосування спрощеної процедури видачі. У той же час особі, щодо якої розглядається питання про видачу і яка не володіє державною мовою, забезпечується право робити заяви, заявляти клопотання, виступати в суді мовою, якою він володіє, користуватися послугами перекладача, а також отримати переклад судового рішення та рішення центрального органу України мовою, якою вона користувалася під час розгляду. Якщо особа, щодо якої розглядається питання про видачу, є іноземцем і знаходиться під вартою, то вона має право на зустрічі з представником дипломатичної або консульської установи своєї держави [57].

Про затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину, складається протокол, в якому, крім відомостей, передбачених ст. 104 КПК України, вказуються: місце, дата і точний час (година і хвилини) затримання відповідно до положень ст.209 КПК України; підстави затримання; результати особистого обшуку; клопотання, заяви або скарги затриманого, якщо такі надходили; повний перелік процесуальних прав і обов'язків затриманого. Протокол про затримання підписується особою, яка його склала, і затриманий. Копія протоколу негайно під розпис вручається затриманому, а також надсилається прокурору, який здійснює нагляд за додержанням законів органом, який здійснив затримання. Повідомлення прокурору, до якого додається копія протоколу затримання, повинно містити докладну інформацію щодо підстав та мотивів затримання.

Прокурор повинен враховувати, що затриманий негайно звільняється, якщо: протягом шістдесяти годин з моменту затримання вона не доставлена до слідчого судді для розгляду клопотання про обрання щодо неї запобіжного заходу тимчасового або екстрадиційного арешту; встановлені обставини, при наявності яких видача (екстрадиція) не здійснюється.

Обставинами, при наявності яких видача (екстрадиція) не здійснюється відповідно до ст. 589 КПК України, є: особа, щодо якої надійшов запит про видачу, відповідно до законів України на час прийняття рішення про видачу (екстрадицію) є громадянином України злочин, за який запитано видачу, не

передбачає покарання у вигляді позбавлення волі за законом України ; закінчилися передбачені законом України строки давності притягнення особи до кримінальної відповідальності або виконання вироку за злочин, за який запитано видачу; компетентний орган іноземної держави не надав на вимогу центрального органу України додаткових матеріалів або даних, без яких неможливе прийняття рішення за запитом про видачу (екстрадицію) видача особи (екстрадиція) суперечить зобов'язанням України за міжнародними договорами України; є інші підстави, передбачені міжнародним договором України. При цьому особа, якій надано статус біженця, статус особи, яка потребує додаткового захисту, або їй надано тимчасовий захист в Україні, не може бути видана державі, біженцем з якої вона визнана, а також іноземній державі, де її здоров'ю, життю або свободі загрожує небезпека за ознаками раси, віросповідання (релігії), національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи або політичних переконань, крім випадків, передбачених міжнародним договором України. У разі відмови у видачі з мотивів громадянства та наявності статусу біженця або з інших причин, не виключають здійснення кримінального провадження за клопотанням компетентного органу іноземної держави Генеральна прокуратура України доручає здійснення досудового розслідування стосовно цієї особи в порядку, передбаченому КПК України [57].

Після затримання особи прокурору необхідно зосередити свою увагу на застосування до особи тимчасового арешту. Так, згідно з п. 10 ч. 1 ст. 541 КПК України тимчасовий арешт - взяття під варту особи, який розшукується за скоєння злочину за межами України, на строк, визначений КПК України або міжнародним договором України, до отримання запиту про видачу (екстрадицію). Згідно ст. 583 КПК України до затриманої особи, яка вчинила злочин за межами України, застосовується тимчасовий арешт до сорока діб або інший встановлений відповідним міжнародним договором України строк до надходження запиту про його видачу. У разі якщо максимальний строк тимчасового арешту закінчився, а запит про видачу цієї особи не надійшов,

особа підлягає негайному звільненню з-під ареста [56]. Для застосування тимчасового арешту прокурор повинен звернутися до слідчого судді, в межах територіальної юрисдикції якого здійснено затримання, з клопотанням про застосування тимчасового арешту. Зазначене клопотання має бути розглянуто слідчим суддею в найкоротші терміни, але не пізніше сімдесяти двох годин з моменту затримання особи [57].

Після надходження запиту компетентного органу іноземної держави про видачу особи за дорученням або зверненням центрального органу України прокурор звертається з клопотанням про її екстрадиційний арешт. Екстрадиційний арештом відповідно до п. 9 ч. 1 ст. 541 КПК України іменується застосування запобіжного заходу у вигляді тримання особи під вартою з метою забезпечення її видачі (екстрадиції). Клопотання подається до слідчого судді за місцем тримання особи під вартою, який після його отримання встановлює особу, пропонує їй зробити заяву, перевіряє запит про видачу та наявні матеріали екстрадиційної перевірки, вислуховує думку прокурора. При розгляді клопотання слідчий суддя не досліджує питання про винуватість та не перевіряє законність процесуальних рішень, прийнятих компетентними органами іноземної держави у справі стосовно особи, щодо якої надійшов запит про видачу. Екстрадиційний арешт застосовується до вирішення питання про видачу особи (екстрадицію) та її фактичної передачі, але не може тривати більше дванадцяти місяців. У той же час при наявності обставин, які гарантують запобігання втечі особи та забезпечення у подальшому її видачі, слідчий суддя може вибрати щодо такої особи запобіжний захід, не пов'язаний з триманням під вартою (екстрадиційним арештом). При вирішенні питання про можливість застосування запобіжного заходу, не пов'язаного з триманням під вартою, слідчий суддя обов'язково враховує: 1) відомості про ухилення особи від правосуддя в запитуючої сторони і повинні виконуватися умови, на яких відбулося звільнення її з-під варті під час цього або інших кримінальних проваджень; 2) тяжкість

покарання, що загрожує особистості в разі засудження, враховуючи обставини, встановлені при заявленого кримінального злочину.

На даний момент інститут екстрадиції дозволяє ефективно залучати до кримінальної відповідальності осіб, які сховалися на території іншої держави. Щорічно Генеральна прокуратура України приймає близько сотні рішень по запитах інших держав про видачу осіб для притягнення до кримінальної відповідальності і виконання обвинувального вироку суду і направляє близько 100 аналогічних запитів іноземним партнерам. Найбільш інтенсивно здійснюється співробітництво в сфері екстрадиції з Білорусією, Грузією, Молдовою, зі країнами Європи - Німеччиною, Іспанією, Францією. Укладаючи договори про правову допомогу, наша держава сприяє налагодженню та зміцненню міжнародних зв'язків і розширює свою правову базу. В умовах глобалізації злочинності особливого значення набуває міжнародне співробітництво держав у галузі боротьби зі злочинністю, у тому числі і у галузі кримінального процесу, зокрема співробітництво з розшуку, затримання та видача осіб, які вчинили злочин, з метою забезпечення виконання завдань кримінального судочинства у кожному кримінальному провадженні.

Законодавець України визнає міжнародно-правову основу видачі особи (екстрадицію), зокрема наголошуючи, що іноземці та особи без громадянства, що постійно проживають в Україні, які вчинили злочини поза межами України і перебувають на її території, можуть бути видані іноземній державі для притягнення до кримінальної відповідальності і віддання до суду або передані для відбування покарання, якщо така видача передбачена міжнародними договорами [53].

На сьогоднішній день правові основи видачі не вичерпуються нормами міжнародного права. Вчені вважають, що «екстрадицію можна визначити як вид правової допомоги, що здійснюється суб'єктами міжнародного права на прохання або вимогу компетентних органів, що включає видачу обвинувачених і засуджених з метою їх залучення до кримінальної

відповідальності або відбування покарання на основі міжнародно-правових норм і внутрішньодержавного законодавства».

Слід зазначити, що основою для початку міжнародних обшуків громадян України є запит правоохоронних органів до Національного центрального бюро Інтерполу України. Питання про екстрадицію вирішується в порядку, в якому надається правова допомога, тоді як питання про екстрадицію здійснюється в межах компетенції Генеральної прокуратури України. У разі екстрадиції правоохоронний орган через відповідного прокурора подав заяву про нагляд до Генеральної прокуратури України з проханням підготувати апеляційну скаргу до Державного центрального судового органу (прокуратури) та звернувшись до суду допомоги. [54].

При надходженні відповідного органу іноземної держави згоди на видачу розшукуваної особи і повідомлення про її затримання (арешту) Генеральна прокуратура України направляє Міністерству внутрішніх справ Україна доручення про організацію прийому цієї особи та взяття його, в разі необхідності, під варту. Міністерство внутрішніх справ України організовує прийом цієї особи на кордонах сусідніх держав на пунктах пропуску через державний кордон України. Запити правоохоронних органів зарубіжних країн, що надійшли в правоохоронні органи України каналами Інтерполу, є правомірним підставою для здійснення міжнародного розшуку на території України [56].

В КПК України зазначається ст. 450 , що видача (екстрадиція) –особи державі, компетентними органами якої ця особа розшукується для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку. Екстрадиція включає офіційний запит про видачу особи, його встановлення на території держави, перевірку обставин, які можуть перешкоджати видачі, а також прийняття рішення за запитом і фактичну передачу такої особи іншій державі, компетентні органи якої звернулися із запитом про видачу [57].

Крім того, український КПК передбачає ст. 450 та визначення екстрадиції, такі важливі визначення, такі як екстрадиційна інспекція

(діяльність, яка здійснюється державним органом з метою визначення та розслідування ситуації, визначеної міжнародними договорами в Україні, українське законодавство може запобігти іншим актам екстрадиції когось ; екстрадиційний арешт (затримати особу для забезпечення її екстрадиції), тимчасовий арешт (арештувати особу, яка підозрюється у скоєнні злочину за межами України, протягом строку, визначеного цим законом або українськими міжнародними договорами, до запиту про екстрадицію, тимчасова видача (видача на певний строк особи, яка відбуває покарання на території однієї держави, іншій державі для проведення процесуальних дій з його участю та притягнення до кримінальної відповідальності, з метою запобігання закінченню строків давності або втрати доказів у кримінальній справі).

Відповідно до ст. 452 КПК України центральними органами щодо видачі особи (екстрадиції), якщо інше не передбачено міжнародним договором України, є відповідно Генеральна прокуратура України та Міністерство юстиції України [57]. Короткий поділ суб'єктів на дві групи, маючи на увазі органи попереднього розслідування в особі Генеральної прокуратури України і судові органи в особі Міністерства юстиції України, більш вдало, так як буде набагато легше налагодити екстрадиційну практику по вирішуються питань, а також простіше буде вирішувати питання про невиконання або неналежне виконання обов'язків, що лежать на органах, що здійснюють екстрадиційну діяльність.

Відповідно до ст. 460 КПК України, на будь-якому етапі видачі особи (екстрадиції) орган дізнання, який затримав таку особу, суд або орган, який проводить екстрадиційну перевірку, може запросити перекладача, якщо така особа не володіє мовою, якою здійснюється провадження, або є необхідність для забезпечення перекладу документів [57].

Для проведення якісного розслідування кримінальних справ протягом усіх відносин про екстрадицію потрібні лише певні вищі суб'єкти. Право на екстрадицію особи може бути реалізоване без перекладу нісенітниці та

ефективного тлумачення. Слід зазначити, що якщо закон не передбачає, що кримінальні процедури є предметом співпраці у справах екстрадиції, то з логічних причин кримінальні процедури не можуть бути додані до початкового поля, оскільки насправді адвокати теж однакові. - Процесуальний закон визначатиме спеціальну процедуру, яка буде відкрита із правової системи Міжнародного кримінально-процесуального права, так що законодавці зобов'язані пропонувати загальні положення у формі основних процедур.

Аналіз статті 588 КПК України дозволяє дійти висновку про можливість 261 виокремлення двох порядків видачі особи (екстрадиції): звичайного, що здійснюється у загальному порядку, передбаченому кримінальним процесуальним законодавством України, складного і досить тривалого у часті, а також спрощеного, який на відміну від звичайного, за наявності відповідної згоди особи, видача якої запитується, є менш тривалим, зокрема й за рахунок не здійснення екстрадиційної перевірки у повному обсязі.

Також можна відмітити спрощений порядок видачі осіб було встановлено у КПК України 2012 року, однак Кодексом України «Про внесення змін до Кримінального процесуального закону України у зв'язку із ратифікацією Цього додаткового документу та Четвертого додаткового документу до Європейської конвенції про видачу правопорушників» від 02.10.2018 р. останній зазнав змін. Отже, якщо питання екстрадиції (видачі) розглядається в іноземній країні, люди можуть отримати права в будь-який час до прийняття рішення про екстрадицію (видачі) шляхом спрощення процедури екстрадиції (видачі). І водночас погодитись на екстрадицію через спеціальні правила щодо зменшення кримінальної відповідальності. Враховуючи, що екстрадиція - це процедура, яка існує на певних етапах, Кримінально-процесуальний закон передбачає письмові витрати на екстрадицію та обставини, за яких екстрадиція узгоджується з моменту її надання тим, хто вимагає виконання рішення. Під правом відмовити у

використанні спеціальних прав кримінальної відповідальності. Екстрадиція на основі спрощених процедур та вирішених питань, пов'язаних із використанням тимчасових арештів. У цій справі прокурор закликав наступний суд застосувати попередній арешт та додав інші матеріали, зазначені у статті). Стаття 583 Кримінально-процесуального кодексу України.

Рішення про видачу особи (екстрадицію) у спрощеному порядку виносяться керівником уповноваженого (центрального) органу України або уповноваженою ним особою протягом п'яти робочих днів із дня одержання ухвали слідчого судді, є остаточним і оскарженню не підлягає. Якщо приймається рішення про видачу особи (екстрадицію) у спрощеному порядку, фактична передача особи здійснюється протягом десяти робочих днів з дня повідомлення компетентному органу іноземної держави про зазначене рішення (строк може бути продовжено центральним органом до тридцяти днів). При цьому відстрочення фактичної передачі особи з підстав, передбачених ст. 592 КПК України, не допускається. Якщо уповноваженим (центральним) органом приймається рішення про відмову у видачі особи (екстрадиції) у спрощеному порядку, остання здійснюється у звичайному порядку. Слід зазначити, що спрощений порядок видачі особи (екстрадиції) здійснюється не в усіх випадках. Так, перепорою для його застосування є притягнення особи до кримінальної відповідальності чи відбування особою покарання на території України; наявність обґрунтованих підстав вважати, що особа, стосовно якої розглядається питання про видачу (екстрадицію), що видача (екстрадиція) певної особи може суперечити інтересам національної безпеки України; ненадання компетентним органом іноземної держави на вимогу уповноваженого (центрального) органу України інформації, необхідної для прийняття рішення про видачу. Отже, застосування видачі особи (екстрадиції) у спрощеному порядку може бути доцільною як для співпрцюючих держав, оскільки суттєво економиться процесуальний час та засоби, скоріше досягається мета видачі особи (екстрадиції), так і для особи,

яка розшукується компетентним органом іноземної держави, або видача якої вже запитана, в аспекті строків застосування засобів кримінального процесуального примусу [57].

За даними відділу екстрадиції та правової допомоги, торік до Мін'юсту надійшло 1412 запитів щодо екстрадиції та правової допомоги, у 109 з них поставлено питання про екстрадицію. Приміром, у 2019 році надійшло 1288 запитів, 154 з них — щодо екстрадиції. Решта стосуються міжнародної правової допомоги, а це значно ширший процес, коли судові органи інших країн надсилають запити про те, щоб ми комусь щось вручили, повідомили — фактично допомогли в дистанційному судовому провадженні. Плідна співпраця у питаннях екстрадиції здійснюється з Молдовою, Польщею, Туреччиною у справах щодо видачі осіб з території України, а також із Росією — у справах щодо видачі осіб до України [58].

Практикою України по екстрадиції можна виділити справи:

1) Справу по екстрадиції жителя Житомирщини який залучив своїх рідних і близьких до виробництва та подальшого розповсюдження психотропної речовини гуртовими партіями на території Житомирської та Вінницької областей. Зібравши достатньо доказів, поліцейські припинили злочинний промисел наркоділків та вилучили чималу кількість наркотиків, прекурсорів, зброю і затримали чотирьох учасників кримінального угруповання. Організатор наркогрупи, намагаючись уникнути покарання за скоєне, у липні 2019 року скористався візуальною схожістю з рідним братом і за його закордонним паспортом незаконно перетнув кордон України у напрямку Польщі. Втікача оголосили у міжнародний розшук.

За сприяння НЦБ «Інтерпол» у королівстві Данія 50-річного житомирця затримали та екстрадували в Україну» [59].

2) Також справу про : Правоохоронним органам Грузії передано члена терористичної організації «Ісламська держава», який торік у листопаді був затриманий на Київщині. Про це повідомляє пресцентр СБУ. «Служба безпеки України конвоювала і передала правоохоронним органам Грузії

одного з членів терористичної організації «Ісламська держава», Як зазначається, громадянин Грузії на прізвисько «Аль Бара Шишані» входив до керівної ланки «ІДІЛ» і перебував у міжнародному розшуку згідно з обліками Генерального секретаріату Інтерполу. Улітку 2018 року терорист незаконно, з підробним паспортом прибув в Україну. Українська спецслужба затримала його 12 листопада 2019 року в столичному регіоні [59].

3) Також можна виділити справу з екстрадицією Олексія Москаленка (Левіна), якого підозрюють у причетності до нападу на Катерину Гандзюк. Працівниками Національного бюро Інтерполу в установленому порядку доставлено його та передано співробітникам Служби безпеки України та Офісу Генерального прокурора".

Після прибуття до України Москаленка (Левіна) буде доправлено до місця тимчасового тримання. Найближчим часом суд має обрати йому запобіжний захід. "Як і обіцяли, ми впевнено рухаємось до того, аби поставити фінальну крапку в справі Катерини Гандзюк. Для нас це питання – принципове. А екстрадиція підозрюваного прискорить остаточне розслідування її вбивства. Маємо на прикладі цієї справи показати – кожного, хто скоїв злочин, чекає справедливе покарання", – зазначив голова Служби безпеки України Іван Баканов.

У січні підозрюваний Левін був затриманий на території Болгарії завдяки спільній спецоперації працівників правоохоронних органів Болгарії, Служби безпеки України та Офісу Генпрокурора. Підозрюваний в організації нападу на Катерину Гандзюк покинув Україну в серпні 2018 року, його оголосили у міжнародний розшук. Як розповідали раніше у ЗМІ співробітники слідчого управління СБУ, Левін, на їх думку, - ключова фігура, яка пов'язує виконавців ("групу Торбіна") і замовників. Саме він підозрюється в організації цього злочину, підбурюванні Торбіна до його виконання, наданні інформації, зокрема, щодо місця проживання Гандзюк тощо [59].

З вищезазначеного випливає що, на сучасному етапі розвитку людства в умовах глобалізації всіх сфер суспільного життя і, як наслідок, інтернаціоналізації злочинності все актуальнішим стає питання співробітництва держав у сфері боротьби зі злочинністю. В останні роки постійно збільшується кількість осіб, які підозрюються у вчиненні злочинів у країнах їх проживання, та які переховуються від правосуддя за їх межами. Інститут екстрадиції є незмінним інструментом, за допомогою якого забезпечується принцип невідворотності кримінальної відповідальності. Зміни та доповнення, які були внесені законодавцем, свідчать про актуальність і розвиток даного інституту, хоча й надалі існує низка питань та протиріч, які потребують правового врегулювання з метою забезпечення дії механізму екстрадиції в Україні.

Таким чином, зростання рівня злочинності визначає боротьбу з нею однією з головних соціальних проблем і зумовив необхідність міжнародного співробітництва. Міжнародно-правова практика показує, що одним з найбільш ефективних форм співпраці держав стає міжнародний розшук осіб.

ВИСНОВОК

У результаті проведеного дослідження ми дійшли до таких висновків:

Екстрадиція є одним з видів міжнародної правової допомоги у кримінальних справах, яка представляє собою важливий напрямок міжнародного співробітництва в сфері боротьби зі злочинністю.

Думки науковців разняться з приводу поняття та змісту інституту екстрадиції. На основі аналізу позицій вчених з цього питання можна зробити висновок, що під екстрадицією в міжнародному-кримінальному судочинстві розуміється комплекс кримінально-процесуальних дій, спрямованих на розшук, затримання, взяття під варту і передачу особи іноземній державі (або міжнародному трибуналу, міжнародного кримінального суду) на підставі і в порядку, встановленому міжнародними договорами і національним законодавством країни яка екстрадує, або на основі принципу взаємності з метою здійснення кримінального переслідування, здійснення правосуддя або приведення у виконання вироку суду який набрав сили.

Інститут екстрадиції має міжгалузеву правову природу, оскільки його нормативно-правове регулювання здійснюється на основі норм міжнародного права, кримінального і кримінально-процесуального законодавства, що визначає особливості його змісту і механізму реалізації на практиці. Правова база екстрадиції складається з декількох груп правових актів: міжнародних договорів України, Конституції України, конституційних законів і законів України, відомчих нормативних правових актів. Екстрадиція також здійснюється на основі принципу взаємності.

Явище екстрадиції є повноцінним інститутом, регульований великою кількістю міжнародно-правових актів, багатосторонніх універсальних і регіональних, а також двосторонніх. Деякі із зазначених документів, присвячених і безпосередньо регулюють питання видачі, створюють механізм застосування цього інституту, закріплюючи також вимоги про

можливість захисту прав передбачуваного злочинця до задоволення державою-учасником договору запиту про видачу.

Міжнародно-правове регулювання на регіональному рівні, володіючи своїми особливостями в кожному окремому випадку, дозволяє відзначити загальну тенденцію до уніфікації інституту, поетапного впливу на розвиток співробітництва держав, вираженого в імplementації норм договорів, а також у сприянні створення і вдосконалення національного законодавства про екстрадицію.

При проведенні дослідження встановлена основа інституту, виражена в принципах екстрадиції, до яких відносяться: принцип екстрадиційного злочину; принцип подвійного підсудності; принцип спеціалізації; принцип взаємності; принцип універсальності; принцип невідворотності покарання (*aut dedere aut judicare*); принцип невидачі власних громадян; принцип здійснення злочину на території країни, до якої звернена вимога; принцип закінчення терміну давності; принцип звільнення від відповідальності за політичні злочини; принцип *non bis in idem*; принцип невидачі громадянина третьої держави; принцип відмови з гуманних міркувань.

На основі вивчення та аналізу наведеного матеріалу було виявлено, що принципи інституту екстрадиції формують нормативний «каркас» регулювання співробітництва держав у сфері видачі злочинців, встановлюючи приписи і заборони щодо дій держави. Більш того, вони надають можливість відмови у видачі осіб з різних підстав, включаючи територіальний критерій, критерій громадянства, захисту прав особи від застосування насильства і різних видів дискримінації, від політичного переслідування. При цьому зберігається головна особливість інституту – невідворотність покарання за вчинене діяння.

Слід також зазначити, що необхідність боротьби зі злочинністю та співробітництво держав у цій сфері в ряді випадків пов'язані з дотриманням правозахисних норм міжнародних договорів, і що на практиці призводить до прийняття особливих заходів, або відступу від захисту таких прав в розумних

межах. При цьому не ставиться під сумнів факт неухильного і загальнообов'язкового дотримання затверджених і визнаних стандартів права прав людини, як одного з центральних елементів міжнародного права, і, в першу чергу, в процесі реалізації інституту екстрадиції.

Розвиток інституту видачі в напрямку захисту прав людини - закономірна тенденція. Разом з тим не можна не враховувати й інший бік - інтереси боротьби зі злочинністю. Захист прав людини не повинен перетворитися в перешкоду на шляху реалізації принципу невідворотності покарання. Цей момент відзначається і Європейським судом з прав людини, що звертає увагу на необхідність відповідного балансу між захистом інститутів демократії від злочинності як загального інтересу і захистом прав індивіда.

При неможливості екстрадиції особи з яких-небудь причин, викрадення являє собою грубе порушення міжнародного права, в першу чергу, порушення принципів міжнародного права – поваги державного суверенітету, невтручання у справи, які входять у внутрішню компетенцію держави.

Адже захоплення і викрадення «злочинця» являє собою вторгнення в державу і порушення його суверенітету, тому що кожна держава володіє виключною компетенцією здійснення кримінального переслідування, покарання, приведення у виконання вироку, над усіма особами в межах власній території - як щодо громадян, так іноземців та осіб без громадянства. Будь-яка форма зовнішнього вилучення особи з-під юрисдикції іншого держави повинна бути заборонена і припинена. У зв'язку з чим доцільно прийняття міжнародного договору, Проекту статей, або Резолюції Генеральної Асамблеї ООН.

Щодо особливостей кримінально-виконавчих засад інституту екстрадиції в Україні, варто зазначити, що відповідно до положень Конституції України обов'язковими для виконання на всій території України є лише судові рішення, ухвалені судами іменем України. Вирок іноземного

суду може мати правову силу на території іншої країни тільки у разі, якщо процесуальне законодавство певної держави допускає визнання і виконання вироків іноземних судів у кримінальних провадженнях. Вирок іноземного суду може мати правові наслідки на території України у разі визнання його судом України відповідно до закону чи міжнародного договору України. Відповідно до положень чинного законодавства, міжнародні договори, що регулюють визнання й виконання судових рішень іноземних судів у кримінальних провадженнях, ратифіковані Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Тому на території України можуть визнаватися та виконуватися рішення іноземних судів, у тому числі й у кримінальних провадженнях.

Також на міжнародному рівні відсутні встановлення про відповідальність держав за невиконання вимоги про екстрадицію запитуваної особи, що може бути перешкодою для повноцінного функціонування інституту. Звісно ж, дозвіл зазначених проблем оптимально за допомогою врегулювання в рамках універсального міжнародного договору, сполученого з обов'язковою конкретизацією в національному законодавстві.

При вирішенні питань екстрадиції істотне значення має то, як вона регулюється в конкретній державі. У кожній країні встановлюються свої правила здійснення видачі, засновані на загальновизнаних міжнародних принципах і положеннях. Незважаючи на різноманітність і значний обсяг, в даний час всі вони акумулюються в кілька правових систем, щодо автентичними серед яких слід визнати європейську і англо-американську правові системи видачі.

Порівняльно-правовий аналіз зазначених систем і практики їх застосування дозволив зробити висновок, що європейська правова модель видачі є більш оптимальною, тому що не тільки відповідає сучасним вимогам міжнародного права, але і володіє впорядкованістю і універсальністю норм, що дозволяє здійснювати міжнародне співробітництво в сфері боротьби зі злочинністю на високому рівні.

Незважаючи на досить об'ємне нормативне правове регулювання екстрадиції, як на міжнародному, так і на національному рівнях, інституту

притаманні деякі проблеми реалізації, в контексті яких найбільш актуальними слід визнати наступні аспекти:

Екстрадиція політичних біженців;

Екстрадиція власних громадян;

Екстрадиція за запитом від двох держав;

Підстави відмови в екстрадиції.

Також на міжнародному рівні відсутні встановлення про відповідальність держав за невиконання вимоги про екстрадицію запитуваної особи, що може бути перешкодою для повноцінного функціонування інституту. Звісно ж, дозвіл зазначених проблем оптимально за допомогою врегулювання в рамках універсального міжнародного договору, сполученого з обов'язковою конкретизацією в національному законодавстві.

Таким чином, основне завдання екстрадиції полягає у встановленні справедливості, забезпеченні правосуддя і притягнення винного до відповідальності відповідно до норм міжнародного права і національного законодавства держави, який звертається з вимогою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Броунли Я. Міжнародне право. – Кн. 1. М., 1977. – 448 с.
2. Лукашук І. І. Видача обвинуваченого и засуджених в міжнародному кримінальному праві: метод. посібник / І. І. Лукашук, А. В. Наумов. – М.: РЮІД, 1998. – 30 с.
3. Костенко Н. І. Міжнародне кримінальне право: сучасні теоретичні проблеми / Н. І. Костенко. – М.: Юрлітінформ, 2004. – 244 с.
4. Зелінська Н. А. Міжнародні злочини і міжнародна злочинність: монографія / Н. А. Зелінська – О.: Юрид. лит., 2006. – 101 с.
5. Валєєв Р. М. Видача злочинців в сучасному міжнародному праві (деякі питання теорії і практики) / Р. М. Валєєв. Казань: Изд-во Казан. держ. ун-ту, 1976. – 11 с.
6. Валєєв Р.М. Указ. соч. 13 с.
7. Родіонов К.С. З історії екстрадиції в Росії. 32 с.
8. Російське законодавство Х-ХХ століть. Т. 2. Законодавство періоду утворення і зміцнення Російської централізованої держави. М., 1985. – 258 с.
9. Косарева А.Є. Видача особи для кримінального переслідування або виконання вироку в російському кримінальному судочинстві: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. СПб.: СПбГУ. 2005. [Електронний ресурс].- Режим доступу: <https://www.dissercat.com/content/vydacha-litsa-dlya-ugolovnogo-presledovaniya-ili-ispolneniya-prigovora-v-rossiiskom-ugolovno>.
10. Нестеренко С. С. Актуальні проблеми держави і права УДК 341.44 [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.apdp.in.ua/v48/59.pdf>.

11. Законодавство X-XX ст. : У 9 т. / За заг. ред. О.І. Чистякова. Т. Законодавство періоду утворення і зміцнення російської централізованої держави / Під. ред. Горського А. Д. М., Юрлітздат. 1985. С. 241 – 402.
12. Бастрикін О. І. Взаємодія радянського кримінально-процесуального та міжнародного права Л., 1986. – 320 с.
13. Лукашук, І. І., Наумов, А. В. Міжнародне кримінальне право [Текст] / І. І. Лукашук, А.В. Наумов. – М., 1999. – 21 с.
14. Карасьова, Е. В. Процесуальні аспекти міжнародного співробітництва органів попереднього слідства МВС / Е. В. Карасева. – М., 2000. –128 с.
15. Волеводз А.Г. Правові основи нових напрямків міжнародного співробітництва в сфері кримінального процесу: Автореф. дис. д-ра юрид. наук / А. Г. Волеводз. – М., 2002. – С. 15, 19.
16. Очкасова Е.В. «Право притулку» як стримуючий принцип у здійсненні екстрадиції в міжнародних відносинах. Актуальні проблеми Російського права » 2009. – №3 (12) С.488-494.
17. Гефтер А. Європейське і міжнародне право. СПб., 1880. – 131 с.
18. Лукашук, І. І., Наумов, А. В. Видача обвинувачених і засуджених в міжнародному кримінальному праві /І. І. Лукашук, А. В. Наумов. – М., 1998. – 5 с.
19. Нікольський Д. Про незручності застосування дипломатичного шляху говорив у своїй роботі досить докладно: Про видачу злочинців по початках міжнародного права. СПб., 1882. – 2 с. / 0-290.
20. Чуча, А. І., Крупці, А. А Екстрадиція А. І. Чуча, А. А. Крупці // Законність, 2010. № 7. 39 с. 46 Беляєв С.С. Екстрадиція в кримінальному праві. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. М: МГУ. 1999. – 28 с.

21. Гроцій Г. «Про право війни і миру». 58 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://bookz.ru/authors/gugo-grocii/grocij_gugo01/page-59-grocij_gugo01.html 48
- Очкасова Е.В. «Право притулку» як стримуючий принцип у здійсненні екстрадиції в міжнародних відносинах. Актуальні проблеми Російського права. 2009. – №3 (12). С.488-494 49
22. Parry J / T / The lost history of international extradition litigation 2002. P.90-99. // [Electronic resource] // Virginia journal of ILA. – Access mode: https://www.jstor.org/stable/10.5305/amerjintelaw.108.3.0389?seq=1#metadata_info_tab_contents.
23. Lauterpacht H. International Law. Cambridge. 1970. P. 505. [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.taylorfrancis.com/chapters/mono/10.4324/9781315247885-9/hersch-lauterpacht-1970-subjects-international-law-lauterpacht-ed-international-law-being-collected-papers-hersch-lauterpacht-volume-general-works-cambridge-cambridge-university-press-pp-136%E2%80%939350-andrea-bianchi>.
24. Лукашук І. І., Наумов А. В. Видача обвинувачених і засуджених в міжнародному праві. – М.1998. – 33 с.
25. Бойцов А. И. Указ. соч. С. 727–728.
26. Галенская Л. Н. Міжнародна боротьба зі злочинністю. Видавництво «Міжнародні відносини». – М. 1972. – 118 с.
27. Міждержавні Багатосторонні договори України у сфері взаємної допомоги у кримінальних справах [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Генеральної прокуратури України. – Режим доступу: <https://old.gp.gov.ua/ua/mijbogato.html>.
28. Перелік двосторонніх та багатосторонніх міжнародних договорів у сфері правової допомоги та правового співробітництва у цивільних та кримінальних справах [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<https://minjust.gov.ua/m/perelik-dvostoronnih-ta-bagatostoronnih-mijnarodnih-dogovoriv-u-sferi-pravovoi-dopomogi-ta-pravovogo-spivrobitnitstva-u-tsilnih-ta-kriminalnih-spravah-po-krainah>.

29. Міністерство внутрішніх справ України – Харківський Національний університет внутрішніх справ текст [Електронний ресурс] / «Міжнародно-правові стандарти правоохоронної діяльності» Міжнародно-правове регулювання видачі злочинців (Екстрадиція). – Режим доступу: <https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/licen/262masterPOL.pdf>.

30. Про погодження матеріалів Інструкції про порядок Здійснення міжнародного співробітництва по вопросам взаємної правової допомоги, видачі правопорушників (екстрадиції), передачі (Прийняття) засуджених осіб [Електронний ресурс] // Офіційний сайт ВРУ. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0956-19#Text>.

31. І. П. Блідченко, Р. А. Каламкарян, І. І. Карпець та ін. Міжнародне кримінальне право. – М., 1995. – 760 с.

32. Волженкіна В. М. Видача в російському уголовному процесі. – М., 2002. – 336 с.

33. Смирнов М. І. Поняття і правова природа видачі (екстрадиції) // Прокурорська та следственная практика. 2006. – № 3/4. С. 99-115.

34. Абашидзе А. Х., Васильєв Ю. Г. Інститут екстрадиції в сучасному міжнародному праві // Міжнародне публічне право. 2003. – № 3. С. 11-18.

35. Вихрист С. До визначення екстрадиції // Український часопис міжнародного права. - № 1. – 2001. – С. 58.

36 Великий юридичний словник / За ред. А Я. Сухарева, В.Є. Крутских. - 2-е изд., Перераб. і доп. – М .: ИНФРА-М, 2002.

37. Васильєв Ю. Г. Інституту видачі злочинців (екстрадиції) як окремий інститут права // Держава і право. 2003. – № 3. 67 с.
38. Encyclopedia Britannica online. [Electronic resource] The official site of Britannica. – Access mode: <https://www.britannica.com/topic/extradition>.
39. Екстрадиція у міжнародному кримінальному праві [Електронний ресурс].
- Режим доступу :
https://pidru4niki.com/1016052046761/pravo/ekstraditsiya_mizhnarodnomu_kriminalnomu_pravi.
40. Мінкова Ю. В. Принципи інституту видачі (екстрадиції) в міжнародному праві: Монографія / Ю. В. Мінкова. – М.: Изд-во Ріс. ун-ту дружби народів, 2002. – 8 с.
41. Виноградова О. І. Принципи міжнародного співробітництва у боротьбі зі злочинністю / О. І. Виноградова // Право України. 1999. – № 4. С. 90-93.
42. Лукашук І. І. Міжнародне кримінальне право: навч. / Лукашук І. І., Наумов А. В. – М.: Спарк, 1999. – 287 с.
43. Типовий договір про видачу: резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 14.12.1190 № 45/116 [Електронний ресурс] // Офіційний сайт ВРУ. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_687.
44. Ухвала Спільного Засідання СУДОВОЇ палати у кримінальних справах для та Військової судової Колегії Верховного Суду України від 1.06.2007 р. // Судова практика Верховного Суду України у кримінальних справах для: Офіц. видання / Верховний Суд України; відп. ред. П. П. Пилипчик. К.: Вид. Дім "Ін Юре", 2008. 608 с.
45. Сафаров Н.А. Екстрадиція в міжнародному кримінальному праві: проблеми теорії і практики: автореферат дис. на здобуття наукового ступеня доктора юрид. наук: / Сафаров НізаміАбдуллаевич. - М., 2007. - С. 27.

46. Case of Fox, Campbell and Hartley v. United Kingdom {1990} .No 182. 13 E.H.R.R. [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.refworld.org/cases,ECHR,3ae6b6f90.html>.
47. Броунли Я. Указ. соч. 448 с.
48. Солдатенко проти України: рішення Європейського суду з прав людини від 23 жовтня 2008 року No 244 [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/974_504.
49. Салах Шеєх проти Нідерландів (Salah Sheekh v. The Netherlands) [Електронний ресурс] / рішення Європейського суду з прав людини від 11 січня 2007 року No 1948/04. – Режим доступу: <http://hudoc.echr. coe.int/eng>.
50. Європейська конвенція про видачу правопорушників від 13 груд. 1957 р. [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_033.
51. Шаталов О. С. Видача особи для кримінального переслідування або виконання вироку (процесуальні аспекти) Вісник інституту: злочин, покарання, виправлення. 2014. – № 4. С. 40-47.
52. Бірюков П. Н. Міжнародне право: в 2 т. Т. 2: підручник для академічного бакалаврату. 8-е изд., Перераб. і доп. М.: Издательство Юрайт, 2016. – 290 с.
53. Удалова Л. Д. Прокурорський нагляд за екстрадіцією особи: навч. посіб. / Л. Д. Удалова, В. І. Мотиль, О. М. Гумін. К.: Скіф, 2012. –144 с.
54. Нестеренко С. С. Міжнародно - правовий захист прав людини при здійсненні екстрадіції: монографія // С. С. Нестеренко. Одеса: Фенікс, 2011. – 192 с.

55. Свістуленко М. П. Екстрадиція в правовій системі України: основні кримінально - правові аспекти: канд. юрид. наук: 12.00.08 Академія адвокатури України. К., 2005.
56. Методичні рекомендації слідчо-оперативним підрозділам України по використанню можливостей НЦБ Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів. К., 2001. 240 с.
57. Кримінальний процесуальний кодекс України: № 4651-V: станом на 15 грудня 2013. [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651%D0%B017/print1329932-924471646>.
58. Міністерство юстиції України Департемент міжнародного права [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Міністерства юстиції України. – Режим доступу: <https://minjust.gov.ua/m/departament-mijnarodnogo-prava>.
59. Інформаційний портал україни Укрінформ [Електронний ресурс] //Офіційний сайт інформаційного порталу України. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/tag-ekstradicia>.